

GEORGES FONTENIS

**ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ
ΤΟΥ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΟΥ
ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ**

ΕΚΔΟΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Georges Fontenis

**Μανιφέστο
του
Ελευθεριακού
Κομμουνισμού**

Μετάφραση απόδοση : «ούτε θεός-ούτε αφέντης»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μέρος 1 - Ελευθερ. Κομμουνισμός, μια κοινωνική θεωρία ...σελ.5	
Μέρος 2 - Το πρόβλημα του προγράμματος.....	12
Μέρος 3 – Μάζες κι επαναστατική εμπροσθοφυλακή.....	15
Μέρος 4- Η επαναστατική εμπροσθοφυλακή.....	20
Μέρος 5 – Οι Εσωτερικές Αρχές.....	22
Μέρος 6 - Το Ελευθεριακό Κομμουνιστικό Πρόγραμμα.....	28
Μέρος 7 - Χαρακτηριστικά του ελευθεριακού κομμουνισμού.....	35
Μέρος 8 – Η Επανάσταση.....	40
Μέρος 9- Επαναστατική εξουσία και ελευθερία.....	48
Μέρος 10- Ελευθεριακή κομμουνιστική ηθική.....	51

Εισαγωγικό σχόλιο

Το «Μανιφέστο του Ελευθεριακού Κομμουνισμού» γράφτηκε το 1953 από τον Georges Fontenis για την Federation Communiste Libertaire (F.C.L. - Κομμουνιστική Ελευθεριακή Ομοσπονδία) της Γαλλίας. Αποτελεί ένα από τα βασικά κείμενα του αναρχικού κομμουνιστικού ρεύματος. Ακολούθησε τις καλύτερες εργασίες των Μιχαήλ Μπακούνιν, Τζέιμς Γκιγιώμ, Ερρίκο Μαλατέστα και Καμίλλο Μπερνέρι, και την «Οργανωτική Πλατφόρμα των Αναρχικών Κομμουνιστών» που γράφτηκε από τους Νέστορα Μάχνο, Πιοτρ Αρσίνοφ και Ίντα Μετ, καθώς και τις εργασίες της ομάδας «Οι Φίλοι του Ντουρρούτι»,

Μέρος 1

Ελευθεριακός Κομμουνισμός: Μια κοινωνική θεωρία

Ήταν κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, όταν αναπτυσσόταν η καπιταλισμός και πραγματοποιούνταν οι πρώτοι μεγάλοι αγώνες της εργατικής τάξης - και για να είμαστε πιο ακριβείς ήταν μέσα στη Α' Διεθνή (1861-1871) - που εμφανίστηκε μια κοινωνική θεωρία ονομαζόμενη «επαναστατικός σοσιαλισμός» (αντιτιθέμενη στο ρεφορμισμό ή στον κρατικό νομικίστικο σοσιαλισμό). Η θεωρία αυτή ήταν επίσης γνωστή ως «αντιεξουσιαστικός σοσιαλισμός» ή «κολεκτιβισμός» και αργότερα ως «αναρχισμός», «αναρχικός κομμουνισμός» ή «ελευθεριακός κομμουνισμός».

Αυτή η θεωρία, εμφανίζεται ως αντίδραση των οργανωμένων σοσιαλιστών εργατών. Σε κάθε περίπτωση, συνδέεται με μια υπάρχουσα σταδιακή και σφοδρή ταξική πάλη. Είναι ένα ιστορικό προϊόν που έλκει την καταγωγή του από συγκεκριμένες συνθήκες της ιστορίας, από την ανάπτυξη των ταξικών κοινωνιών - και όχι μέσω της ιδεαλιστικής κριτικής εκ μέρους ελάχιστων στοχαστών.

Ο ρόλος των ιδρυτών της θεωρίας, κυρίως του Μπακούνιν, ήταν να εκφραστούν οι αληθινές φιλοδοξίες των μαζών, οι αντιδράσεις και οι εμπειρίες τους, και να μην δημιουργήσουν με τεχνητό τρόπο μια θεωρία με τη στήριξή τους σε μια καθαρά ιδεαλιστική αφηρημένη ανάλυση ή σε προηγούμενες θεωρίες. Ο Μπακούνιν - και μαζί με αυτόν ο Τζέιμς Γκιγιώμ, μετέπειτα ο Κροπόκιν ο Ρεκλύ, ο Ζαν Γκραβ, ο Μαλατέστα και άλλοι - άρχισαν να εξετάζουν την κατάσταση των εργατικών ενώσεων και των αγροτικών οργανώσεων, δηλαδή πώς αυτές οργανώνονταν και αγωνίζονταν.

Το ότι ο αναρχισμός έλκει την καταγωγή του από τους ταξικούς αγώνες δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Και τότε, πώς ο αναρχισμός έχει θεωρηθεί πολύ συχνά ως μια φιλοσοφία, μια ηθική ή μια ανεξάρτητη

ηθική της ταξικής πάλης και, κατ' επέκταση, ως μια μορφή ανθρωπισμού αποσυνδεδεμένη από τις ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες;

Διακρίνουμε αρκετούς λόγους γι' αυτό. Αφενός, οι πρώτοι αναρχικοί θεωρητικοί επιδίωξαν μερικές φορές να εμπιστευθούν τις απόψεις διαφόρων συγγραφέων, οικονομολόγων και ιστορικών που είχαν έρθει στο προσκήνιο πριν από αυτούς (ειδικά του Προυντόν, αρκετά από τα έργα του οποίου εκφράζουν αναμφισβήτητα τις αναρχικές ιδέες).

Οι θεωρητικοί που ακολούθησαν αυτά τα έργα έχουν ακόμα μερικές φορές στηριχθεί σε ιδέες συγγραφέων όπως οι Λα Μπροετιέ, Σπένσερ, Γκόντγουιν, Στίρνερ, Τάκερ και άλλους, ιδέες ανάλογες με τον αναρχισμό - υπό την έννοια ότι καταδεικνύουν μια αντίθεση στις μορφές εκμεταλλευτικών κοινωνιών και στις αρχές κυριαρχίας που ανακάλυψαν σε αυτές. Αλλά οι θεωρίες των Γκόντγουιν, Στίρνερ, Τάκερ και των υπολοίπων είναι απλά παρατηρήσεις της κοινωνίας - δεν λαμβάνουν υπόψη την Ιστορία και τις δυνάμεις που την καθορίζουν, ή τους αντικειμενικούς όρους που δημιουργούν το πρόβλημα της Επανάστασης.

Αφετέρου, σε όλες τις κοινωνίες που έχουν εδραιωθεί στην εκμετάλλευση και την κυριαρχία έχουν συμβεί πάντα μεμονωμένες ή συλλογικές πράξεις εξέγερσης, μερικές φορές με ένα κομμουνιστικό και ομοσπονδιακό ή αληθινά δημοκρατικό περιεχόμενο. Κατά συνέπεια, ο αναρχισμός έχει θεωρηθεί μερικές φορές ως η έκφραση της αιώνιας πάλης των λαών προς την ελευθερία και τη δικαιοσύνη - μια ασαφής ιδέα, που στηρίζεται ανεπαρκώς στην κοινωνιολογία ή την ιστορία, και μια ιδέα που τείνει να μετατρέψει τον αναρχισμό σε έναν ασαφή ανθρωπισμό βασισμένο στις αφηρημένες έννοιες της «ανθρωπότητας» και της «ελευθερίας». Οι αστοί ιστορικοί του κινήματος της εργατικής τάξης είναι πάντα έτοιμοι να αναμείξουν τον αναρχικό κομμουνισμό με ατομικιστικές και ιδεαλιστικές θεωρίες και είναι σε αρκετά μεγάλη έκταση υπεύθυνοι για την όλη σύγχυση. Είναι

αυτοί οι ίδιοι που έχουν προσπαθήσει να φέρουν κοντά τον Στίρνερ με τον Μπακούνιν.

Ξεχνώντας τις συνθήκες γέννησης του αναρχισμού, (ο αναρχισμός) έχει μερικές φορές μετατραπεί σε ένα είδος υπερφιλευθερισμού, χάνοντας τον υλιστικό, ιστορικό και επαναστατικό του χαρακτήρα.

Αλλά οπωσδήποτε, ακόμα και αν οι επαναστάσεις που προηγήθηκαν του 19ου αιώνα και οι ιδέες ορισμένων συγκεκριμένων φιλοσόφων για τις σχέσεις μεταξύ των μεμονωμένων ανθρώπων και των ανθρώπινων ομάδων προετοίμασαν τον δρόμο για τον αναρχισμό, εντούτοις δεν υπήρξε κανένας αναρχισμός και ανάλογη θεωρία μέχρι τον Μπακούνιν.

Για παράδειγμα, τα έργα του Γκόντγουιν εκφράζουν αρκετά θαυμάσια την ύπαρξη της ταξικής κοινωνίας, ακόμα και αν το κάνουν αυτό με έναν ιδεαλιστικό και συγχυσμένο τρόπο. Και η αλλοτρίωση του ατόμου από την ομάδα, την οικογένεια, τη θρησκεία, το Κράτος, την ηθική κ.λπ. είναι βεβαίως θέμα κοινωνικής φύσης, είναι φυσικά η έκφραση μιας κοινωνίας που διαιρείται σε κάστες ή τάξεις.

Μπορεί να ειπωθεί ότι τοποθετήσεις, ιδέες και τρόποι ενεργοποίησης των ανθρώπων που θα μπορούσαμε να τους ονομάσουμε επαναστάτες, μη κομφορμιστές ή αναρχικούς υπό την ασαφή έννοια του όρου, υπήρχαν πάντα. Αλλά η συνεπής διατύπωση μιας αναρχικής κομμουνιστικής θεωρίας χρονολογείται από το τέλος του 19ου αιώνα και συνεχίζεται κάθε μέρα, τελειοποιούμενη και γινόμενη πιο ακριβής.

Έτσι, ο αναρχισμός δεν θα μπορούσε να αφομοιωθεί σε μια φιλοσοφία ή μια αφηρημένη ή ατομικιστική ηθική. Γεννήθηκε μέσα και έξω από την κοινωνία, και οι αναρχικές κομμουνιστικές φιλοδοξίες έπρεπε να περιμένουν μια δεδομένη ιστορική περίοδο και μια δεδομένη κατάσταση του ταξικού ανταγωνισμού για να παρουσιαστούν ξεκάθαρα για το φαινόμενο εκείνο ή την εξέγερση που θα οδηγούσε σε μια συνεπή και πλήρη επαναστατική αντίληψη.

Δεδομένου ότι ο αναρχισμός δεν είναι μια αφηρημένη φιλοσοφία ή μια ηθική δεν μπορεί να απευθυνθεί σε ένα αφηρημένο πρόσωπο, στο πρόσωπο γενικά. Για τον αναρχισμό δεν υπάρχει ολοκληρωμένος άνθρωπος στις κοινωνίες μας: υπάρχει ο εκμεταλλεόμενος άνθρωπος μέρος των τάξεων που λεηλατούνται, και υπάρχει ο άνθρωπος μέρος των προνομιούχων ομάδων, της κυρίαρχης τάξης.

Μιλώντας σε ένα γενικό πρόσωπο (ο αναρχισμός) πέφτει σε λάθος ή σε ένα σόφισμα των φιλελευθέρων που μιλούν στον «πολίτη» χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες των πολιτών. Και το να μιλάς στο πρόσωπο γενικά, ενώ αρνείσαι το γεγονός ότι υπάρχουν τάξεις και μια ταξική πάλη, ενώ ικανοποιείται κάποιος με κούφιας ρητορικές δηλώσεις περί Ελευθερίας και Δικαιοσύνης - υπό μια γενική έννοια και με κεφαλαία γράμματα – είναι σαν να επιτρέπεται σε όλους τους αστούς φιλοσόφους που εμφανίζονται ως φιλελεύθεροι αλλά στην πραγματικότητα είναι συντηρητικοί ή αντιδραστικοί, να δεισδύσουν στον αναρχισμό, διαστρέφοντάς τον σε έναν ασαφή ανθρωπισμό, για να ευνουχίσουν τη θεωρία (του αναρχισμού), την οργάνωση και τους μαχητές του. Υπήρξε μια εποχή, και για να είμαστε τίμιοι η εποχή αυτή εξακολουθεί να υφίσταται σε μερικές χώρες μέσω συγκεκριμένων ομάδων, που ο αναρχισμός εκφυλίστηκε σε ένα δακρύβρεχτο απόλυτο φιλειρηνισμό ή ένα είδος συναισθηματικού Χριστιανισμού. Έπρεπε να αντιδράσουμε σε αυτό και τώρα ο αναρχισμός επιτίθεται στον παλιό κόσμο με κάτι άλλο διαφορετικό από τις διάφορες ακατέργαστες σκέψεις.

Είναι στους ληστεμένους, τους εκμεταλλεόμενους, το προλεταριάτο, τον εργαζόμενο και τους αγρότες που απευθύνεται ο αναρχισμός, ως κοινωνική θεωρία και επαναστατική μέθοδος - επειδή μόνο η εκμεταλλεόμενη τάξη, ως κοινωνική δύναμη, μπορεί να κάνει την Επανάσταση.

Μήπως εννοούμε με αυτό ότι η εργατική τάξη συνιστά την τάξη-μεσσία, ότι οι εκμεταλλεόμενοι διαθέτουν μια θεόσταλη ξεκάθαρη θεώρηση, κάθε καλή ποιότητα και κανένα ελάττωμα; Αν ίσχυε αυτό θα

μετατρέπαμε τον εργάτη σε είδωλο, σε ένα νέο είδος μεταφυσικής. Αλλά η τάξη που εκμεταλλεύεται, αποξενώνεται και καταληστεύεται με δόλιο τρόπο, το προλεταριάτο - υπό την ευρεία έννοιά του και αποτελούμενο και από την εργατική τάξη ως κατάλληλα ορισμένη (αποτελούμενη από τους χειρώνακτες που έχουν μια ορισμένη κοινή ψυχολογία, έναν ορισμένο τρόπο σκέψης) και άλλους μισθωτούς όπως εργαζόμενους σε γραφεία ή, θέτοντάς το αλλιώς, τη μάζα των ατόμων των οποίων η μόνη λειτουργία στην παραγωγή και την πολιτική τάξη είναι να εκτελούν διαταγές και έτσι αυτών που απομακρύνονται από τον έλεγχο - αυτή η τάξη μπορεί μόνο να νικήσει την εξουσία και την εκμετάλλευση μέσω της οικονομικής και κοινωνικής της θέσης.

Θα ήταν ικανοί οι παραγωγοί από μόνοι τους να επιφέρουν τον εργατικό έλεγχο και αυτό που θα μπορούσε να είναι η επανάσταση εάν δεν υπήρχε ο έλεγχος από όλους τους παραγωγούς; Επομένως, η προλεταριακή τάξη είναι πάνω απ' όλα η επαναστατική τάξη, επειδή η επανάσταση που μπορεί να επιφέρει είναι μια κοινωνική και όχι μόνο μια πολιτική επανάσταση, γιατί απελευθερώνοντας τον εαυτό της απελευθερώνει όλη την ανθρωπότητα, με τη συντριβή της εξουσίας της προνομιούχου τάξης καταργεί τις τάξεις.

Βεβαίως σήμερα δεν υπάρχουν ακριβή όρια μεταξύ των τάξεων. Είναι κατά τη διάρκεια των διάφορων επεισοδίων της ταξικής πάλης που υφίσταται ο διαχωρισμός. Δεν υπάρχουν ακριβή όρια αλλά υπάρχουν δύο πόλοι - το προλεταριάτο και η αστική τάξη (καπιταλιστές, γραφειοκράτες κ.ά.). Οι λεγόμενες μεσαίες τάξεις διασπώνται σε περιόδους κρίσης και κινούνται προς κάποιον από τους δύο πόλους, όντας ανίκανες να παρέχουν μια λύση από μόνες τους δεδομένου ότι δεν έχουν ούτε τα επαναστατικά χαρακτηριστικά του προλεταριάτου ούτε τον πραγματικό έλεγχο της σύγχρονης κοινωνίας όπως η αστική τάξη κατάλληλα ορισμένη. Για παράδειγμα, σε απεργίες, μπορείτε να δείτε ότι ένα τμήμα των τεχνικών (ειδικά εκείνων που είναι ειδικοί, ή εκείνων που εργάζονται στα ερευνητικά τμήματα για παράδειγμα) προσκολλούνται στην εργατική τάξη, ενώ ένα άλλο (τεχνικοί που

βρίσκονται στις υψηλότερες θέσεις προσωπικού και οι περισσότεροι απ' όσους ασκούν εποπτικούς ρόλους) απομακρύνονται από την εργατική τάξη, τουλάχιστον για κάποιο διάστημα. Η συνδικαλιστική πρακτική στηρίζεται πάντα στη γραμμή «δοκιμάζουμε έστω κι αν κάνουμε λάθος», στον πραγματισμό, οργανώνοντας στο συνδικάτο ορισμένους μόνο τομείς και όχι άλλους, σύμφωνα με το ρόλο και την ειδικότητά τους. Εν πάση περιπτώσει, είναι η ειδικότητα και η στάση που διακρίνουν μια τάξη παρά ο ετήσιος μισθός.

Έτσι υπάρχει το προλεταριάτο. Υπάρχει το πιο καθορισμένο, πιο ενεργό μέρος του, η εργατική τάξη, επακριβώς ορισμένη. Υπάρχει επίσης κάτι ευρύτερο από το προλεταριάτο και που περιλαμβάνει άλλα κοινωνικά στρώματα που πρέπει να έρθουν με το μέρος μας μέσω της δράσης: αυτό είναι η μάζα εκείνη των ανθρώπων που περιλαμβάνει τους μικρούς αγρότες, τους φτωχούς χειροτέχνες και άλλους καθώς επίσης και το προλεταριάτο.

Δεν είναι ζήτημα του έρωτά μας για κάποιον προλεταριακό μυστικισμό, αλλά είναι ζήτημα εκτίμησης αυτού του συγκεκριμένου γεγονότος: ότι το προλεταριάτο, ακόμα και αν η συνειδητοποίησή του είναι αργή και παρά τις υποχωρήσεις και τις ήττες του, είναι τελικά ο μόνος πραγματικός δημιουργός της Επανάστασης. Λέει ο Μπακούνιν: «Να καταλάβετε ότι από τη στιγμή που ο προλετάριος, ο χειρώνακτας, ο κοινός εργάτης, είναι ο ιστορικός εκπρόσωπος του τελευταίου συστήματος σκλαβιάς σε παγκόσμια κλίμακα, η χειραφέτησή τους είναι χειραφέτηση όλων, ο θρίαμβός τους είναι ο τελικός θρίαμβος της ανθρωπότητας...» Βεβαίως συμβαίνει άνθρωποι που ανήκουν στις προνομιούχες κοινωνικές ομάδες να αποσπώνται από την τάξη τους και, με την ιδεολογία και τα πλεονεκτήματά της, να έρχονται στον αναρχισμό. Η συμβολή τους είναι σημαντική, αλλά υπό μια κάποια έννοια αυτοί οι άνθρωποι γίνονται προλετάριοι.

Για τον Μπακούνιν ξανά, οι επαναστάτες σοσιαλιστές, δηλαδή οι αναρχικοί, μιλούν στις «εργαζόμενες μάζες στις πόλεις και στην ύπαιθρο, συμπεριλαμβανομένων όλων των ανθρώπων καλής θέλησης

από τις ανώτερες τάξεις που διαχωρίζονται ξεκάθαρα από το παρελθόν τους, ενώνονται ανεπιφύλακτα μαζί τους και δέχονται το πρόγραμμά τους πλήρως». Αλλά για όλα αυτά δεν μπορείτε να πείτε ότι ο αναρχισμός απευθύνεται σε κάποιο αφηρημένο πρόσωπο, στο πρόσωπο γενικά, χωρίς να λαμβάνει υπόψη την κοινωνική θέση τους.

Το να στερήσουμε τον αναρχισμό από τον ταξικό του χαρακτήρα τον καταδικάζουμε σε μια αμορφία, σε ένα κενό περιεχομένου δόγμα, έτσι ώστε να γίνει ένα αντιφατικό φιλοσοφικό χόμπι, μια περιέργεια για ευφυείς αστούς, ένα αντικείμενο συμπόνιας για τους ανθρώπους που νοσταλγούν ένα ιδανικό, αντικείμενο ακαδημαϊκής συζήτησης. Έτσι συμπεραίνουμε: Ο αναρχισμός δεν είναι μια φιλοσοφία του ατόμου ή του ανθρώπου υπό μια γενική έννοια.

Ο αναρχισμός είναι, εάν θέλετε, μια φιλοσοφία ή μια ηθική, αλλά υπό μια πολύ ειδική, πολύ συγκεκριμένη έννοια. Είναι τέτοια από τις επιθυμίες που αντιπροσωπεύει, από τους στόχους που θέτει: όπως λέει ο Μπακούνιν – «Ο (προλεταριακός) θρίαμβος είναι ο τελικός θρίαμβος της ανθρωπότητας...» Προλεταριακός, βασισμένος κατ' αρχήν στην τάξη, είναι μόνο σύμφωνα με τους στόχους του που είναι οικουμενικά ανθρώπινος ή, εάν προτιμάτε, ανθρωπιστικός.

Είναι μια σοσιαλιστική θεωρία ή, για να είμαστε πιο ακριβείς, ο μόνος αληθινός σοσιαλισμός ή κομμουνισμός, η μόνη θεωρία και μέθοδος ικανή να επιτύχει μια κοινωνία χωρίς κάστες και τάξεις, να φέρει την ελευθερία και την ισότητα.

Ο κοινωνικός αναρχισμός ή ο αναρχικός κομμουνισμός ή πάλι ο ελευθεριακός κομμουνισμός, είναι μια θεωρία της κοινωνικής επανάστασης που απευθύνεται στο προλεταριάτο, τις επιθυμίες του οποίου αντιπροσωπεύει, την αληθινή ιδεολογία του οποίου καταδεικνύει - μια ιδεολογία για την οποία το προλεταριάτο γίνεται ενήμερο μέσω της ίδιας της εμπειρίας του.

Μέρος 2

Το πρόβλημα του προγράμματος

Καθώς ο αναρχισμός είναι μια κοινωνική θεωρία αυτό τον καθιστά γνωστό μέσω ενός συνόλου αναλύσεων και προτάσεων που καθορίζουν τους σκοπούς και τους στόχους, με άλλα λόγια μέσω ενός προγράμματος. Και είναι αυτό το πρόγραμμα που αποτελεί την κοινή πλατφόρμα όλων των αγωνιστών στην αναρχική οργάνωση. Χωρίς αυτή την πλατφόρμα, η μόνη συνεργασία που θα μπορούσε να υπάρξει θα βασιζόταν σε συναισθηματικές, ασαφείς και συγχυσμένες επιθυμίες, και δεν θα υπήρχε οποιαδήποτε πραγματική ενότητα απόψεων. Θα υπήρχε τότε μόνο μια απλή ενοποίηση κάτω από το ίδιο όνομα διαφορετικών και ακόμη αντιτιθέμενων μεταξύ τους ιδεών.

Εδώ προκύπτει ένα ερώτημα: δεν θα μπορούσε το πρόγραμμα να είναι μια σύνθεση, λαμβάνοντας υπόψη αυτό που είναι κοινό στους ανθρώπους που αναφέρονται στο ίδιο ιδανικό ή, ακριβέστερα, στο ίδιο πράγμα ή σχεδόν στην ίδια ετικέτα; Θα ήταν τότε σαν να επιδιωκόταν μια τεχνητή ενότητα με την οποία να αποφεύγονται οι συγκρούσεις και θα επιδοκιμάζονταν μόνο τις περισσότερες φορές αυτά που δεν είναι πραγματικά σημαντικά: θα είχαμε μεν μια κοινή αλλά σχεδόν κενή πλατφόρμα. Το πείραμα έχει δοκιμαστεί πάρα πολλές φορές και έξω από «συνθέσεις» - συνδικάτα, συνασπισμοί, συμμαχίες και συνενώσεις – και έχει πάντα επιφέρει αναποτελεσματικότητα και μια γρήγορη επιστροφή στις συγκρούσεις: καθώς η πραγματικότητα δημιουργεί προβλήματα για τα οποία καθένας προσέφερε διαφορετικές ή αντίθετες λύσεις και οι παλαιές μάχες επανεμφανίστηκαν και η κενότητα, η αχρηστία του κοινού ψευδοπρογράμματος - που θα μπορούσε μόνο να είναι μια άρνηση δράσης - παρουσιάστηκε ξεκάθαρα. Και εκτός αυτού, η ίδια η ιδέα της δημιουργίας ενός προγράμματος από συρραφές, με το να ψάχνουμε για μίνιμουμ σημεία που υιοθετούνται από κοινού, υποθέτει ότι όλες οι απόψεις που τίθενται είναι σωστές και ότι ένα πρόγραμμα μπορεί ακριβώς να ξεπηδήσει από τα μυαλά των ανθρώπων αφηρημένα.

Τώρα, ένα επαναστατικό πρόγραμμα, το αναρχικό πρόγραμμα, δεν μπορεί να είναι κάτι που δημιουργείται από ελάχιστους ανθρώπους και επιβάλλεται έπειτα στις μάζες. Είναι το αντίθετο αυτού που πρέπει να συμβεί: το πρόγραμμα της επαναστατικής εμπροσθοφυλακής, της ενεργού μειοψηφίας, μπορεί μόνο να είναι η έκφραση - συνοπτική και δυναμική, σαφής και αποδοτική, συνειδητή και απλή - των επιθυμιών των εκμεταλλευόμενων μαζών που καλούνται να κάνουν την Επανάσταση. Με άλλα λόγια: η τάξη προηγείται του πολιτικού κόμματος.

Το πρόγραμμα πρέπει να καθοριστεί μετά από τη μελέτη, τη δοκιμή και την παράδοση που επιζητείται συνεχώς από τις μάζες. Έτσι στην επεξεργασία του προγράμματος πρέπει να επικρατήσει μια συγκεκριμένη εμπειριοκρατία, που να αποφεύγει το δογματισμό και να μην αποτελεί ένα σχέδιο που συντάσσεται από μια μικρή ομάδα επαναστατών στο όνομα των όσων παρουσιάζεται από τις δραστηριότητες και τις σκέψεις των μαζών. Με τη σειρά του, όταν το πρόγραμμα επεξεργαστεί και παρουσιαστεί έρθει προς γνώση αυτών των μαζών μπορεί μόνο να βελτιώσει το επίπεδο συνείδησής τους. Τελικά, το πρόγραμμα, καθορισμένο κατ' αυτό τον τρόπο, μπορεί να τροποποιηθεί καθώς προχωρεί η ανάλυση της κατάστασης και των τάσεων των μαζών και μπορεί να επαναδιατυπωθεί με πιο σαφείς και πιο ακριβείς όρους.

Σκεπτόμενοι κατ' αυτό τον τρόπο, το πρόγραμμα δεν είναι πλέον μια ομάδα δευτερευόντων σημείων που φέρνουν μαζί - ή μάλλον που δεν διαχωρίζουν - ανθρώπους που ίσως σκέφτονται σχεδόν το ίδια πράγματα, αλλά είναι, αντίθετα, ένα σώμα αναλύσεων και προτάσεων που υιοθετείται μόνο από εκείνους που πιστεύουν σ' αυτές και που αναλαμβάνουν να τις διαδώσουν και να το κάνουν πραγματικότητα. Αλλά ίσως πείτε, ότι αυτή η πλατφόρμα πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή από κάποιο άτομο ή μια ομάδα. Φυσικά, αλλά δεδομένου ότι δεν είναι ζήτημα οποιουδήποτε παλαιού προγράμματος αλλά το πρόγραμμα του κοινωνικού αναρχισμού, οι μόνες προτάσεις που θα γίνουν αποδεκτές είναι εκείνες που συμφωνούν με τα ενδιαφέροντα,

τις επιθυμίες, τη σκέψη και την επαναστατική ικανότητα της εκμεταλλευσόμενης τάξης. Κατόπιν μπορείτε να μιλήσετε κανονικά για μια σύνθεση επειδή δεν είναι πλέον ζήτημα παραμερισμού σημαντικών πραγμάτων που προκαλούν διαχωρισμό - είναι πλέον ζήτημα ανάμιξης των νέων κοινών προτάσεων που μπορούν να φέρουν την ενοποίηση σε ουσιαστικά σημεία. Είναι ο ρόλος των συνεδριάσεων μελέτης, των συνελεύσεων και των συνεδρίων των επαναστατών για να προσδιορίσουν ένα πρόγραμμα, μετά να συσπειρωθούν ξανά και να συγκροτήσουν την οργάνωσή τους πάνω σ' αυτό το πρόγραμμα. Το δράμα είναι ότι διάφορες οργανώσεις υποστηρίζουν ότι αντιπροσωπεύουν αληθινά την εργατική τάξη - μεταρρυθμιστικές σοσιαλιστικές και εξουσιαστικές κομμουνιστικές οργανώσεις καθώς επίσης και αναρχικές οργανώσεις. Μόνο η εμπειρία μπορεί να λύσει το ζήτημα, μπορεί σίγουρα να αποφασίσει ποιο είναι σωστό.

Δεν υπάρχει καμία πιθανή επανάσταση εκτός αν η μάζα των ανθρώπων που θα τη δημιουργήσει συσπειρωθεί στη βάση μιας συγκεκριμένης ιδεολογικής ενότητας, εκτός αν ενεργούν με το ίδιο μυαλό. Για μας αυτό σημαίνει ότι μέσω της εμπειρίας τους οι μάζες θα καταλήξουν ανακαλύπτοντας την πορεία προς τον ελευθεριακό κομμουνισμό. Αυτό επίσης σημαίνει ότι η αναρχική θεωρία δεν είναι ποτέ πλήρης όσον αφορά τις λεπτομερείς της απόψεις και την εφαρμογή τους και ότι δημιουργείται και ολοκληρώνεται συνεχώς υπό το φως των ιστορικών γεγονότων.

Από μερικές δοκιμές όπως η Κομμούνια του Παρισιού, η λαϊκή επανάσταση στη Ρωσία το 1917, η Μαχνοβστσίνα, τα επιτεύγματα στην Ισπανία, οι απεργίες, το γεγονός ότι η εργατική τάξη αντιμετωπίζει τη σκληρή πραγματικότητα του ολικού ή μερικού κρατικού σοσιαλισμού (από την ΕΣΣΔ στις εθνικοποιήσεις και τις προδοσίες των πολιτικών κομμάτων της Δύσης) - από όλα αυτά φαίνεται πιθανό να δηλώσουμε ότι το αναρχικό πρόγραμμα, με όλες τις τροποποιήσεις του, παραμένει ανοικτό, και αντιπροσωπεύει την κατεύθυνση στην οποία θα αποκαλυφθεί η ιδεολογική ενότητα των μαζών. Προς στιγμήν, ως

ικανοποιηθούμε με να το συνοψίσουμε αυτό το πρόγραμμα έτσι: για μια κοινωνία χωρίς τάξεις και χωρίς Κράτος.

Μέρος 3

Μάζες κι επαναστατική εμπροσθοφυλακή

Σχέσεις μεταξύ των μαζών και της επαναστατικής εμπροσθοφυλακής

Έχουμε δει, σχετικά το πρόβλημα του προγράμματος, ποια είναι η γενική ιδέα μας όσον αφορά τη σχέση μεταξύ της καταπιεσμένης τάξης και της επαναστατικής οργάνωσης που καθορίζεται από ένα πρόγραμμα (δηλαδή το πολιτικό κόμμα υπό την αληθινή έννοια της λέξης). Αλλά δεν μπορούμε μόνο να πούμε «η τάξη προηγείται του κόμματος» και να το αφήσουμε εκεί. Πρέπει να επεκταθούμε σε αυτό, να εξηγήσουμε πώς η ενεργός μειοψηφία, η επαναστατική εμπροσθοφυλακή, είναι απαραίτητη χωρίς να μεταβληθεί σε μια ηγεσία στρατιωτικού τύπου, μια δικτατορία πάνω στις μάζες. Με άλλα λόγια, πρέπει να δείξουμε ότι η αναρχική ιδέα της ενεργού μειοψηφίας δεν είναι σε καμία περίπτωση ελιτίστικη, ολιγαρχική ή ιεραρχική.

1) Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΕΜΠΡΟΣΘΟΦΥΛΑΚΗΣ

Υπάρχει μια ιδέα που λέει ότι η αυθόρμητη πρωτοβουλία των μαζών είναι αρκετή για κάθε επαναστατική πιθανότητα. Είναι αλήθεια ότι η ιστορία μας παρουσιάζει μερικά γεγονότα τα οποία μπορούμε να θεωρήσουμε ως αυθόρμητες μαζικές προόδους, και αυτά τα γεγονότα είναι πολύτιμα επειδή μας παρουσιάζουν τις δυνατότητες και την επινοητικότητα των μαζών. Αλλά αυτό δεν οδηγεί καν σε μια γενική έννοια του αυθορμητισμού - αυτό θα ήταν μοιρολατρικό. Ένας τέτοιος μύθος οδηγεί στη λαϊκίστικη δημαγωγία και την αιτιολόγηση του χωρίς αρχές εξεγερτισμού (rebellism). Μπορεί να είναι αντιδραστικός

και να οδηγήσει σε μια πολιτική του στυλ βλέποντας-και-κάνοντας και έναν συμβιβασμό. Αντιτιθέμενοι σ' αυτό βρίσκουμε μια καθαρά εκούσια (voluntarist) ιδέα που δίνει την επαναστατική πρωτοβουλία μόνο στην οργάνωση της εμπροσθοφυλακής. Μια τέτοια ιδέα οδηγεί σε μια απαισιόδοξη αξιολόγηση του ρόλου των μαζών, σε μια αριστοκρατική περιφρόνηση για την πολιτική τους δυνατότητα, σε μια καλυμμένη κατεύθυνση της επαναστατικής δραστηριότητας και έτσι στην ήττα. Αυτή η ιδέα περιέχει στην πραγματικότητα το μικρόβιο της γραφειοκρατίας και της Κρατιστικής αντεπανάστασης.

Κοντά στην ιδέα περί αυθόρμητου μπορούμε να δούμε μια θεωρία σύμφωνα με την οποία οι μαζικές οργανώσεις, για παράδειγμα τα συνδικάτα, είναι όχι μόνο ικανοποιητικά γι' αυτά τα ίδια αλλά είναι επαρκή για όλα. Αυτή η ιδέα, που αυτοαποκαλείται συνολικά αντιπολιτική, είναι στην πραγματικότητα μια οικονομίστικη έννοια που εκφράζεται συχνά ως «γνήσιος συνδικαλισμός». Αλλά θα επισημάνουμε ότι εάν η θεωρία θέλει να διατηρηθεί τότε πρέπει οι υποστηρικτές της να απόσχουν από την κατάρτιση οποιουδήποτε προγράμματος, οποιασδήποτε τελικής δήλωσης. Διαφορετικά, θα αποτελέσουν μια ιδεολογική οργάνωση, μάλλον μικρή, ή θα διαμορφώσουν μια ηγεσία που θα ακολουθήσει έναν δεδομένο προσανατολισμό.

Έτσι αυτή η θεωρία θα είναι συνεπής μόνο εάν περιορίζεται σε μια κοινωνικά ουδέτερη κατανόηση των κοινωνικών προβλημάτων, στον εμπειρισμό. Εξίσου μακριά από τον αυθορμητισμό, τον εμπειρισμό και τον εθελοντισμό, τονίζουμε την ανάγκη για μια ειδική επαναστατική αναρχική οργάνωση, θεωρούμενης ως της συνειδητής και ενεργού εμπροσθοφυλακής του λαού.

(II) Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΜΠΡΟΣΘΟΦΥΛΑΚΗΣ

Η επαναστατική εμπροσθοφυλακή ασκεί βεβαίως έναν καθοδηγητικό και πρωταρχικό ρόλο στις σχέσεις με το κίνημα των μαζών. Τα επιχειρήματα εναντίον αυτού μας φαίνονται άσκοπα καθώς ποια άλλη χρήση μπορεί να έχει μια επαναστατική οργάνωση; Η ίδια η ύπαρξή της πιστοποιεί τον καθοδηγητικό και ηγετικό χαρακτήρα της. Τα πραγματικά ζητήματα είναι να ξέρουμε πώς πρόκειται να κατανοηθεί αυτός ο ρόλος, ποιο νόημα δίνουμε στη λέξη «ηγετικό».

Η επαναστατική οργάνωση τείνει να δημιουργηθεί από το γεγονός ότι οι πιο συνειδητοί εργαζόμενοι αισθάνονται την αναγκαιότητά της όταν έρχονται αντιμέτωπη με την άνιση πρόοδο και την ανεπαρκή συνοχή των μαζών. Αυτό που πρέπει να καταστεί σαφές είναι ότι η επαναστατική οργάνωση δεν πρέπει να αποτελέσει μια εξουσία πάνω στις μάζες. Ο ρόλος της ως οδηγού πρέπει να θεωρηθεί ως η διατύπωση και η έκφραση ενός ιδεολογικού προσανατολισμού, οργανωτικού και τακτικού - ενός προσανατολισμού ειδικευμένου, λεπτομερούς και προσαρμοσμένου στη βάση των εμπειριών και των επιθυμιών των μαζών. Κατ' αυτό τον τρόπο οι οδηγίες της οργάνωσης δεν θα είναι έξωθεν διαταγές αλλά μάλλον η καθρεπτισμένη έκφραση των γενικών φιλοδοξιών του λαού.

Δεδομένου ότι η κατευθυντήρια λειτουργία της επαναστατικής οργάνωσης δεν μπορεί ενδεχομένως να είναι καταναγκαστική μπορεί μόνο να αποκαλυφθεί με την προσπάθειά της να κάνει επιτυχείς τις ιδέες της, με το να δώσει στη μάζα των ανθρώπων μια λεπτομερή γνώση των θεωρητικών αρχών της και της κύριας τακτικής γραμμής της. Είναι ένας αγώνας μέσω των ιδεών και επίσης μέσω του παραδείγματος. Και εάν δεν έχει λησμονηθεί ότι το πρόγραμμα της επαναστατικής οργάνωσης, ο δρόμος και τα μέσα που παρουσιάζει, αντανακλούν τις εμπειρίες και τις επιθυμίες των μαζών - ότι δηλαδή η οργανωμένη εμπροσθοφυλακή είναι βασικά ο καθρέφτης της εκμεταλλεζόμενης τάξης - τότε είναι σαφές ότι η καθοδήγηση δεν υπαγορεύει αλλά συντονίζει τον προσανατολισμό, ότι, αντίθετα,

αντιτάσσεται σε οποιοδήποτε γραφειοκρατικό χειρισμό των μαζών, πειθαρχία στρατιωτικού στυλ ή αναντίρρητης υπακοής.

Η εμπροσθοφυλακή πρέπει να θέσει στον εαυτό της το στόχο της ανάπτυξης της άμεσης πολιτικής ευθύνης των μαζών, πρέπει να στοχεύσει στην αύξηση της δυνατότητας των μαζών να αυτοοργανωθούν. Έτσι η έννοια αυτή της ηγεσίας είναι φυσική και ταυτόχρονα βελτιώνει την συνειδητοποίηση. Κατά τον ίδιο τρόπο, όσο καλύτερη είναι η προετοιμασία, τόσο πιο ωριμότεροι μαχητές μέσα στην οργάνωση θα αναλαμβάνουν το ρόλο του οδηγού και του εκπαιδευτή άλλων μελών έτσι ώστε να μπορούν να είναι όλοι καλά ενημερωμένοι και άγρυπνοι και στο θεωρητικό και τον πρακτικό τομέα, έτσι ώστε όλοι να γίνουν με τη σειρά τους εμπυχωτές.

Η οργανωμένη μειοψηφία είναι η εμπροσθοφυλακή ενός μεγαλύτερου στρατού και αντλεί τη λογική της για από αυτό τον στρατό – τις μάζες. Εάν η ενεργός μειοψηφία, η εμπροσθοφυλακή, αποχωριστεί από τη μάζα δεν θα μπορεί πλέον να λειτουργήσει κατάλληλα και θα γίνει μια κλίκα η κάτι σαν μια φυλή. Σε τελική ανάλυση, η επαναστατική μειοψηφία μπορεί να είναι μόνο ο υπηρέτης των καταπιεσμένων. Έχει τεράστιες ευθύνες αλλά όχι προνόμια.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα του χαρακτήρα της επαναστατικής οργάνωσης είναι η μονιμότητά του: υπάρχουν φορές όταν ενσωματώνεται και εκφράζει μια πλειοψηφία, η οποία τείνει στη συνέχεια να αναγνωριστεί ως η ενεργός μειοψηφία, αλλά υπάρχουν επίσης και περίοδοι υποχώρησης όταν η επαναστατική μειοψηφία δεν είναι τίποτα λιγότερο από ένα σκάφος σε μια θύελλα. Τότε πρέπει να αντέξει έτσι ώστε να μπορέσει να επανακτήσει γρήγορα το ακροατήριό της - τις μάζες - μόλις οι συνθήκες καταστούν ξανά ευνοϊκές. Ακόμα και όταν είναι απομονωμένη και αποκομμένη από τις λαϊκές βάσεις της ενεργεί σύμφωνα με τις σταθερές των λαϊκών επιθυμιών, διατηρώντας το πρόγραμμά της παρ' όλες τις δυσκολίες. Μπορεί ακόμη και να οδηγηθεί σε συγκεκριμένες απομονωμένες πράξεις που προορίζονται για να ξυπνήσουν τις μάζες (πράξεις βίας

συγκεκριμένων στόχων, εξεγέρσεις). Υπάρχει κίνδυνος τότε να αποκοπεί από την πραγματικότητα και να γίνει μια σέχτα ή μια εξουσιαστική, στρατιωτικού τύπου ηγεσία - για να αποφύγει να αχρηστευθεί ονειροβατώντας ή προσπαθώντας να ενεργήσει χωρίς να γίνει κατανοητή, οδηγημένη ή ακολουθούμενη από τη μάζα των ανθρώπων.

Για να αποφύγει έναν τέτοιο εκφυλισμό η μειοψηφία πρέπει να διατηρήσει την επαφή της με τα γεγονότα καθώς και με το περιβάλλον των εκμεταλλευόμενων - πρέπει να ψάξει ακόμα και για τις μικρότερες αντιδράσεις, τις μικρότερης κλίμακας εξεγέρσεις ή επιτεύγματα, να μελετήσει τη σύγχρονη κοινωνία με όλες της τις λεπτομέρειες, αντιφάσεις, αδυναμίες και δυνατότητές της για αλλαγή. Κατ' αυτόν τον τρόπο, δεδομένου ότι η μειοψηφία συμμετέχει σε όλες τις μορφές αντίστασης και δράσης που κυμαίνονται από τα αιτήματα μέχρι το σαμποτάζ, από τη μυστική αντίσταση μέχρι την ανοικτή εξέγερση, διατηρεί την πιθανότητα καθοδήγησης και ανάπτυξης ακόμα και των πιο μικρής κλίμακας αναταραχών.

Από την προσπάθεια να διατηρήσει, ή να αποκτήσει, μια ευρεία γενική άποψη των κοινωνικών γεγονότων και της ανάπτυξής τους, με την προσαρμογή της τακτικής της στις συνθήκες του παρόντος, με το να είναι ο φρουρός του - κατ' αυτό τον τρόπο η μειοψηφία μένει αληθινή στην αποστολή της και αποβάλλει τον κίνδυνο να παρακολουθεί απλώς τα γεγονότα ή να γίνει ένα μόνο θέαμα έξω και ξένη από το προλεταριάτο, να προσπεραστεί από αυτό. Αυτή (η μειοψηφία) αποφεύγει τους αφηρημένους υπολογισμούς και τα σχέδια για τις αληθινές επιθυμίες του προλεταριάτου. Προσκολλάται στο πρόγραμμά της αλλά το προσαρμόζει και διορθώνει τα λάθη της λαμβάνοντας υπόψη τα γεγονότα. Οποιοσδήποτε κι αν είναι οι περιστάσεις, η μειοψηφία δεν πρέπει ποτέ να ξεχάσει ότι ο τελικός της στόχος είναι να εξαφανιστεί και να ενσωματωθεί στις μάζες όταν αυτές φθάσουν στο πιο υψηλό επίπεδο συνειδητοποίησής τους για την επίτευξη της επανάστασης.

Μέρος 4

Η επαναστατική εμπροσθοφυλακή

Με ποιες μορφές μπορεί η επαναστατική εμπροσθοφυλακή να παίξει το ρόλο της;

Στην πράξη υπάρχουν δύο τρόποι με τους οποίους η επαναστατική οργάνωση μπορεί να επηρεάσει τις μάζες: με τη δουλειά στις μαζικές οργανώσεις και με την άμεση προπαγάνδα. Αυτό το δεύτερο είδος δραστηριότητας πραγματοποιείται μέσω των εφημερίδων και των περιοδικών, των εκστρατειών των αιτημάτων και της ζύμωσης, των πολιτιστικών συζητήσεων, των δράσεων αλληλεγγύης, των διαδηλώσεων, των συνεδρίων και των δημόσιων συνελεύσεων. Αυτή η άμεση δουλειά, που μπορεί μερικές φορές να γίνει μέσω των δραστηριοτήτων που οργανώνονται από άλλους, είναι ουσιαστική για να αποκτήσουμε δύναμη καθώς και για να φτάσουμε σε ορισμένα τμήματα της κοινής γνώμης τα οποία αλλιώς θα είναι απρόσιτα. Είναι ύψιστης σημασίας η δουλειά και στους εργασιακούς χώρους και στην κοινότητα. Αλλά αυτό το είδος δουλειάς δεν δημιουργεί το πρόβλημα της γνώσης του πώς η «κατεύθυνση» μπορεί να αποφύγει να γίνει μια «δικτατορία».

Είναι διαφορετικό από τη δραστηριότητα μέσα στις μαζικές οργανώσεις. Αλλά πρώτα, ποιες είναι αυτές οι οργανώσεις; Είναι γενικά οικονομικού χαρακτήρα και βασίζονται στην κοινωνική αλληλεγγύη μεταξύ των μελών τους, αλλά μπορούν να έχουν πολλαπλάσιες λειτουργίες - υπεράσπιση (αντίσταση, αλληλοβοήθεια), εκπαίδευση (εκπαίδευση για την αυτοκυβέρνηση), επίθεση (αιτήματα σε τακτικό επίπεδο, απαλλοτρίωση ως στρατηγική) και διαχείριση. Αυτές οι οργανώσεις - συνδικάτα, επιτροπές αγώνα των εργαζομένων και άλλες - ακόμα και εάν έχουν μια από αυτές τις πιθανές λειτουργίες προσφέρουν μια άμεση ευκαιρία για δουλειά στις μάζες. Και καθώς επίσης υπάρχουν και οι οικονομικές δομές υπάρχουν και πολλοί λαϊκοί

σχηματισμοί μέσω των οποίων η ειδική οργάνωση μπορεί να δημιουργήσει συνδέσμους με τις μάζες.

Αυτοί είναι, για παράδειγμα, πολιτιστικές ενώσεις για τον ελεύθερο χρόνο και σύνδεσμοι για την ευημερία στους οποίους η συγκεκριμένη οργάνωση μπορεί να βρει ενέργεια, συμβουλές και εμπειρία. Εδώ μπορεί να διαδώσει την επιρροή της με το να θέσει ανάλογα τον προσανατολισμό της και με τον αγώνα ενάντια στις προσπάθειες του κράτους και των πολιτικών να αποκτήσει την ηγεμονία και τον έλεγχο: παλεύοντας για την υπεράσπιση αυτών των οργανώσεων ώστε να μπορούν έτσι να διατηρήσουν το χαρακτήρα τους και να γίνουν κέντρα αυτο-κυβέρνησης και επαναστατικών κινητοποιήσεων, σπόροι της νέας κοινωνίας (γιατί τα στοιχεία της αυριανής κοινωνίας υπάρχουν ήδη στη σημερινή).

Μέσα σε όλες αυτές τις κοινωνικές και οικονομικές μαζικές οργανώσεις η επιρροή μας πρέπει να ασκηθεί και να ενισχυθεί όχι μέσω ενός συστήματος εξωτερικών αποφάσεων, αλλά μέσω της ενεργού και συντονισμένης παρουσίας των επαναστατών αναρχικών αγωνιστών μέσα σε αυτές - και σε υπεύθυνες θέσεις στις οποίες καλούνται σύμφωνα με τις δυνατότητες και την τοποθέτησή τους. Πρέπει να τονιστεί πάντως, ότι οι αγωνιστές αυτοί δεν πρέπει να αφεθούν να απορροφηθούν εκεί, αλλά να ασκούν καθαρώς διοικητικά καθήκοντα που να μην τους αφήνουν ούτε το χρόνο ούτε και την ευκαιρία να ασκήσουν μια πραγματική επιρροή. Οι πολιτικοί αντίπαλοι προσπαθούν συχνά να παράγουν φυλακισμένους των αγωνιστών επαναστατών κατ' αυτό τον τρόπο.

Αυτή η εργασία της «διείσδυσης», όπως την ονομάζουν ορισμένοι, πρέπει να τείνει στο μετασχηματισμό της ειδικής οργάνωσης από μειοψηφία σε πλειοψηφία - τουλάχιστον από την άποψη της επιρροής. Οφείλει επίσης να αποφύγει οποιοδήποτε μονοπώληση, που θα κατέληγε στην κατοχή όλων των καθηκόντων - ακόμη και εκείνων της ειδικής οργάνωσης - που αναλαμβάνονται από τη μαζική οργάνωση ή, αντιθέτως, θα παρέδιδε την ηγεσία των μαζικών

οργανώσεων μόνο στα μέλη της συγκεκριμένης οργάνωσης, παραμερίζοντας όλες τις άλλες απόψεις. Εδώ πρέπει να καταστεί σαφές ότι η ειδική οργάνωση επιβάλλεται να προωθεί και να υπερασπίζει όχι μόνο τη δημοκρατική και ομοσπονδιακή δομή και τον τρόπο δουλειάς της στις μαζικές οργανώσεις, αλλά και μια ανοικτή δομή - δηλαδή αυτή που καθιστά την είσοδο σε αυτή εύκολη για όλους όσους δεν είναι ακόμα οργανωμένοι, έτσι ώστε οι μαζικές οργανώσεις να μπορούν να κερδίσουν νέες κοινωνικές δυνάμεις, να γίνουν πιο αντιπροσωπευτικές και πιο ικανές να δώσουν στη συγκεκριμένη οργάνωση την πιο στενή πιθανή επαφή με τους ανθρώπους.

Μέρος 5

Οι Εσωτερικές Αρχές

ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Ότι έχουμε πει για το πρόγραμμα και για το ρόλο της εμπροσθοφυλακής και των τύπων της δραστηριότητάς της, δείχνει σαφώς ότι αυτή η εμπροσθοφυλακή πρέπει να οργανωθεί. Πώς;

(I) ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Είναι προφανές ότι προκειμένου να δράσουμε χρειαζόμαστε ένα σώμα συνεπών ιδεών. Αντιφάσεις και δισταγμοί αποτρέπουν τις ιδέες να αναπτυχθούν. Από την άλλη πλευρά, η «σύνθεση», ή μάλλον η συσσώρευση μη συναφών ιδεών που συμφωνούν μόνο σε όσα δεν είναι οποιασδήποτε πραγματικής σπουδαιότητας, μπορεί μόνο να προκαλέσει τη σύγχυση και δεν μπορεί να καταστραφεί από τις διαφορές που είναι αποφασιστικής σημασίας.

Όπως και για τους λόγους που αναπτύξαμε στην ανάλυσή μας για το πρόβλημα του προγράμματος, όπως επίσης και τους βαθείς

ιδεολογικούς λόγους σχετικά με τη φύση αυτού του προγράμματος, έτσι υπάρχουν και πρακτικοί λόγοι που απαιτούν μια γνήσια οργάνωση βασισμένη στην ιδεολογική ενότητα.

Η έκφραση αυτής της κοινής και μοναδικής ιδεολογίας μπορεί να είναι το προϊόν μιας σύνθεσης - αλλά μόνο υπό την έννοια της αναζήτησης μιας ενιαίας έκφρασης των βασικά παρόμοιων ιδεών με μια κοινή ουσιαστική έννοια.

Η ιδεολογική ενότητα δημιουργείται από το πρόγραμμα το οποίο εξετάσαμε νωρίτερα (και θα ορίσουμε αργότερα): ένα ελευθεριακό κομμουνιστικό πρόγραμμα που εκφράζει τις γενικές επιθυμίες των εκμεταλλευομένων μαζών. Πρέπει πάλι να ξεκαθαρίσουμε ότι η ειδική οργάνωση δεν είναι μια ένωση ή μια συμβατική κατανόηση μεταξύ των ατόμων που διατηρούν τις τεχνητές ιδεολογικές τους πεποιθήσεις. Αναδύεται και αναπτύσσεται με οργανικό και φυσικό τρόπο επειδή αντιστοιχεί σε μια πραγματική ανάγκη. Η ανάπτυξή της στηρίζεται σε μια σειρά συγκεκριμένων ιδεών που δεν έχουν μόνο δημιουργηθεί από ένα κομμάτι αλλά που παραμελούν τις βαθιές επιθυμίες των εκμεταλλευόμενων. Έτσι η οργάνωση έχει μια ταξική βάση αν και δέχεται μέλη αρχικά από τις προνομιούχες τάξεις και απορρίπτεται κατά κάποιο τρόπο από αυτούς.

(II) ΤΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΕΝΑΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΔΡΑΣΗΣ

Χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα ως βάση της, η οργάνωση επεξεργάζεται μια γενική τακτική κατεύθυνση. Αυτό της επιτρέπει να εκμεταλλεύεται όλα τα πλεονεκτήματα δομής: συνοχή και εμμονή στη δουλειά, δυνατότητες και δυνάμεις μερικών μελών που καλύπτουν τις αδυναμίες άλλων, συγκέντρωση των προσπαθειών, οικονομία δυνάμεων, δυνατότητα να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις περιστάσεις με την πιο μεγάλη αποτελεσματικότητα οποιαδήποτε στιγμή. Η τακτική ενότητα αποτρέπει τον καθέναν να οπισθοδρομήσει προς διάφορες κατευθύνσεις, απελευθερώνει το κίνημα από τα καταστρεπτικά αποτελέσματα των διαφόρων τακτικών και της διαμάχης της μιας με την άλλη.

Είναι εδώ που αντιμετωπίζουμε το πρόβλημα της επεξεργασίας της τακτικής μας. Όσον αφορά την ιδεολογία – το βασικό πρόγραμμα, τις αρχές εάν θέλετε - δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα: αναγνωρίζονται από το κάθε μέλος της οργάνωσης. Εάν υπάρχει διαφορά άποψης σχετικά με τα ουσιαστικά θέματα υπάρχει μια διάσπαση και ο νεοφερμένος στην οργάνωση δέχεται αυτές τις βασικές αρχές, οι οποίες μπορούν μόνο να τροποποιηθούν με την ομόφωνη συμφωνία ή με το κόστος μιας αποχώρησης. Υπάρχει κυρίως ένα άλλο θέμα του ζητήματος της τακτικής.

Η ομοφωνία μπορεί να επιδιωχθεί αλλά μόνο μέχρι το σημείο όπου προκειμένου να επιτευχθεί αυτό θα σήμαινε ότι ο καθένας συμφωνεί στο να μην αποφασίζεται τίποτα, αφήνοντας μια οργάνωση σαν ένα κενό κοχύλι, στραγγισμένο από την ουσία του (και της χρήσης της δεδομένου ότι ο ακριβής σκοπός της οργάνωσης είναι να συντονίσει τις δυνάμεις προς έναν κοινό στόχο). Έτσι, όταν προβληθούν όλα τα επιχειρήματα για τις διαφορετικές προτάσεις, όταν η συζήτηση δεν μπορεί να συνεχιστεί με ωφέλιμο τρόπο, όταν συγχωνεύονται οι παρόμοιες απόψεις που συμφωνούν σε γενικές γραμμές και εξακολουθεί να παραμένει μια αμείωτη αντίθεση μεταξύ των διαφορετικών τακτικών, τότε η οργάνωση πρέπει να βρει ένα διέξοδο. Και υπάρχουν μόνο τέσσερις πιθανότητες:

(α) Να μην αποφασιστεί τίποτα, άρα άρνηση για δράση, και τότε η οργάνωση χάνει κάθε λόγο ύπαρξης.

(β) Αποδοχή των τακτικών διαφορών και αφήνοντας τον καθένα στην άποψή του. Η οργάνωση μπορεί να το επιτρέψει αυτό σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και για ζητήματα που δεν είναι αποφασιστικής σπουδαιότητας.

(γ) Να αποφασίσει η οργάνωση μέσω ψηφοφορίας που θα επιτρέψει στην πλειοψηφία να προχωρήσει, στη μειοψηφία να δεχτεί να υποχωρήσει στις απόψεις της όσον αφορά τη δημόσια δραστηριότητα

αλλά να διατηρήσει το δικαίωμα να αναπτύξει το επιχειρήμα της στο εσωτερικό της οργάνωσης - κρίνοντας ότι εάν οι απόψεις της συμφωνούν με την πραγματικότητα περισσότερο από την άποψη της πλειοψηφίας τότε θα επικρατήσουν τελικά από την έκβαση των ίδιων των δραστηριοτήτων.

Μερικές φορές έχει επικαλεσθεί η έλλειψη αντικειμενικότητας στη διαδικασία αυτή, κάτι που δεν απεικονίζει απαραίτητως την αλήθεια, αλλά που είναι η μοναδική πιθανή. Δεν είναι σε καμία περίπτωση καταναγκαστικό καθώς ισχύει μόνο επειδή τα μέλη της οργάνωσης το δέχονται καταρχήν και επειδή η μειοψηφία το αποδέχεται ως αναγκαιότητα, κάτι που επιτρέπει να γίνονται αποδεκτές οι προτάσεις περί στρατηγικής και να τίθενται σε εφαρμογή.

(δ) Όταν δεν υπάρχει καμία πιθανότητα συμφωνίας μεταξύ πλειοψηφίας και μειοψηφίας σε ένα κρίσιμο ζήτημα που απαιτεί από την οργάνωση να πάρει μια θέση, τότε επέρχεται, φυσικά και αναπόφευκτα, η διάσπαση.

Σε κάθε περίπτωση ο στόχος είναι η τακτική ενότητα και εάν δεν καταβάλλονται προσπάθειες να επιτευχθεί αυτή τότε τα συνέδρια θα ήταν ατελέσφορα και διαμάχες χωρίς κέρδος. Να γιατί η πρώτη πιθανή έκβαση **(α)** - να μην αποφασιστεί τίποτα - θα απορριφθεί σε κάθε περίπτωση και η δεύτερη **(β)** - να επιτραπεί η ύπαρξη αρκετών διαφορετικών τακτικών - μπορεί να είναι μόνο μια κατ' εξαίρεση επιλογή. Φυσικά είναι μόνο οι συνελεύσεις όπου αντιπροσωπεύεται ολόκληρη η οργάνωση, οι οποίες μπορούν να αποφασίσουν την τακτική γραμμή που πρέπει να καθορισθεί (διασκέψεις, συνέδρια, κ.λπ.).

(III) ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

Από τη στιγμή που αυτές οι γενικές τακτικές (ή προσανατολισμός) έχουν αποφασιστεί τότε έρχεται το πρόβλημα της εφαρμογής τους. Είναι προφανές ότι εάν η οργάνωση έχει καθορίσει μια γραμμή συλλογικής δράσης αυτό γίνεται επειδή οι δραστηριότητες κάθε

μέλους και κάθε ομάδα που είναι μέρη της οργάνωσης προσαρμόζονται στη γραμμή αυτή. Σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν μια πλειοψηφία και μια μειοψηφία που έχουν πάρει διαφορετικό δρόμο αλλά έχουν συμφωνήσει να συνεχίσουν μαζί, δεν μπορεί καμία πλευρά να απειλήσει την άλλη, επειδή όλοι έχουν συμφωνήσει με αυτόν τον τρόπο δράσης εκ των προτέρων και έχουν όλοι την ευθύνη για την κατάρτιση της «γραμμής». Αυτή η ελεύθερα αποδεχόμενη πειθαρχία δεν έχει τίποτα κοινό με τη στρατιωτική πειθαρχία και την παθητική υπακοή στις διαταγές. Δεν υπάρχει κάποιος καταναγκαστικός μηχανισμός για να επιβάλει μια άποψη που δεν γίνεται αποδεκτή από ολόκληρη την οργάνωση: υπάρχει απλώς σεβασμός των υποχρεώσεων που αναλαμβάνονται ελεύθερα, τόσο από τη μειοψηφία όσο και από την πλειοψηφία.

Φυσικά οι αγωνιστές και τα διαφορετικά επίπεδα της οργάνωσης μπορούν να πάρουν πρωτοβουλίες αλλά μόνο εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις συμφωνίες και τις ρυθμίσεις που αποφασίζονται από τα αρμόδια όργανα: δηλαδή εάν αυτές οι πρωτοβουλίες αποτελούν στην πραγματικότητα εφαρμογές των συλλογικών αποφάσεων. Αλλά όταν οι συγκεκριμένες δραστηριότητες αφορούν ολόκληρη την οργάνωση, κάθε μέλος πρέπει να συμβουλευτεί την οργάνωση διαμέσου των αντιπροσωπευτικών οργάνων. Έτσι, συλλογική δράση και όχι η δράση που αποφασίζεται προσωπικά από τους ξεχωριστούς αγωνιστές.

Κάθε μέλος συμμετέχει στη δραστηριότητα ολόκληρης της οργάνωσης με τον ίδιο τρόπο που η οργάνωση είναι αρμόδια για την επαναστατική και πολιτική δραστηριότητα καθενός από τα μέλη της, δεδομένου ότι δεν ενεργούν σε έναν πολιτικό χώρο χωρίς να συμβουλευούνται την οργάνωση.

(IV) ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΟΠΟΙΗΣΗ Ή ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Βρισκόμενο σε αντίθεση με το συγκεντρωτισμό, που είναι η τυφλή υποβολή των μαζών σε ένα κέντρο, το ομοσπονδιακό σύστημα επιτρέπει εκείνες τις συγκεντροποιήσεις που είναι απαραίτητες και επιτρέπει την αυτόνομη λήψη αποφάσεων κάθε μέλους και του ελέγχου τους από το σύνολο. Περιλαμβάνει μόνο τους συμμετέχοντες σε ό,τι είναι κοινό σε αυτούς.

Όταν το ομοσπονδιακό σύστημα συγκεντρώνει ομάδες που βασίζονται σε υλικά ενδιαφέροντα βασίζεται σε μια συμφωνία και η βάση για την ενότητα μπορεί μερικές φορές να είναι αδύνατη. Αυτό συμβαίνει σε ορισμένους τομείς της συνδικαλιστικής δραστηριότητας. Αλλά στην επαναστατική αναρχική οργάνωση, όπου μπαίνει το ζήτημα ενός προγράμματος που να αντιπροσωπεύει τις γενικές επιθυμίες των μαζών, η βάση της συσπείρωσης (οι αρχές, το πρόγραμμα) είναι πιο σημαντική από οποιεσδήποτε διαφορές και η ενότητα είναι πολύ ισχυρή: παρά να είναι ένα σύμφωνο ή μια σύμβαση εδώ πρέπει να μιλήσουμε για μια λειτουργική, οργανική, φυσική ενότητα.

Έτσι το ομοσπονδιακό σύστημα δεν πρέπει να γίνει κατανοητό ως το δικαίωμα επίδειξης των προσωπικών σας ιδιοτροπιών χωρίς να σκέφτεστε τις υποχρεώσεις που έχετε αναλάβει στην οργάνωση. Σημαίνει την κατανόηση που επιτυγχάνεται μεταξύ των μελών και των ομάδων για την εκτέλεση μιας κοινής δράσης προς έναν κοινό στόχο - αλλά ελεύθερη κατανόηση, μια αξιοσημείωτη ένωση.

Μια τέτοια κατανόηση υπονοεί, αφενός, ότι εκείνοι που την δέχονται εκπληρώνουν τα καθήκοντα που έχουν αποδεχθεί ολοκληρωτικά και τα εκτελούν σύμφωνα με τις συλλογικές αποφάσεις, αφετέρου υπονοεί ότι τα συντονιστικά και εκτελεστικά σώματα διορίζονται και ελέγχονται από ολόκληρη την οργάνωση στις συνελεύσεις και τα συνέδριά της και ότι οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους είναι καθορισμένα επακριβώς.

Έτσι είναι στις ακόλουθες βάσεις στις οποίες μπορεί να στηριχθεί μια αποτελεσματική αναρχική οργάνωση:

- **Ιδεολογική Ενότητα**
- **Τακτική Ενότητα**
- **Συλλογική Δράση και Πειθαρχία**
- **Ομοσπονδιοποίηση**

Μέρος 6

Το Ελευθεριακό Κομμουνιστικό Πρόγραμμα

(I) ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ

(II)

ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

Πριν δούμε τους στόχους και τις λύσεις που προτείνει ο ελευθεριακός κομμουνισμός, πρέπει να εξετάσουμε με τι είδος εχθρού ερχόμαστε αντιμέτωποι.

Από ό,τι μπορούμε να ξέρουμε από την ανθρώπινη ιστορία βλέπουμε ότι από τότε που έχουν διαιρεθεί οι ανθρώπινες κοινωνίες σε τάξεις (και ειδικά μετά το διαχωρισμό της κοινωνικής εργασίας), υπάρχουν πάντα συγκρούσεις μεταξύ των κοινωνικών τάξεων και, από τα πρώτα αιτήματα και τις εξεγέρσεις, υπήρξαν σαν μια αλυσίδα συνεχείς αγώνες για μια καλύτερη ζωή και μια δικαιότερη κοινωνία.

Η αναρχική ανάλυση θεωρεί ότι η σύγχρονη κοινωνία, όπως όλες εκείνες οι κοινωνίες που υπήρξαν πριν απ' αυτή, δεν είναι κάτι το ενιαίο – είναι διαιρεμένη σε δύο πολύ διαφορετικά στρατόπεδα, διαφορετικά τόσο στην κατάστασή τους όσο και στην κοινωνική τους λειτουργία: το προλεταριάτο (υπό την ευρεία έννοια της λέξης) και την αστική τάξη. Σε αυτό προστίθεται το γεγονός της ταξικής πάλης, ο χαρακτήρας της οποίας μπορεί να ποικίλει - μερικές φορές είναι σύνθετος και ανεπαίσθητος, μερικές φορές ανοικτός, γρήγορος και εύκολος στην αντίληψή της.

Αυτή η πάλη πολύ συχνά συγκαλύπτεται από συγκρούσεις δευτερεύουσας σημασίας, συγκρούσεις μεταξύ ομάδων της ίδιας τάξης, σύνθετα ιστορικά γεγονότα που από μια πρώτη όψη δεν έχουν οποιαδήποτε άμεση σύνδεση με την ύπαρξη των τάξεων και του ανταγωνισμού μεταξύ τους. Βασικά, η πάλη αυτή κατευθύνεται πάντα προς το μετασχηματισμό της σύγχρονης κοινωνίας σε μια κοινωνία που να ικανοποιεί όλες τις ανάγκες και κάθε αίσθημα δικαιοσύνης από την καταπίεση και μέσω αυτής, σε μια αταξική κοινωνία, την απελευθέρωση του συνόλου της ανθρωπότητας.

Η δομή οποιασδήποτε κοινωνίας εκφράζει πάντα στους νόμους της, την ηθική και την κουλτούρα, τις αντίστοιχες θέσεις των κοινωνικών τάξεων - μερικές εκμεταλλεούμενες και υποδουλωμένες, οι άλλες έχοντας ιδιοκτησία και εξουσία. Στη σύγχρονη κοινωνία η οικονομία, η πολιτική, ο νόμος, η ηθική και ο πολιτισμός, όλα βασίζονται στην ύπαρξη των προνομίων και των μονοπωλίων μιας τάξης και στη βία που οργανώνεται από αυτή την τάξη για να διατηρήσει την υπεροχή της.

ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ

Το καπιταλιστικό σύστημα πολύ συχνά θεωρείται ως η μόνη μορφή εκμεταλλευτικής κοινωνίας. Αλλά ο καπιταλισμός είναι μια σχετικά πρόσφατη οικονομική και κοινωνική μορφή και οι ανθρώπινες κοινωνίες γνώρισαν βεβαίως και άλλα είδη σκλαβιάς και εκμετάλλευσης από την εποχή των φυλών (clans), των βαρβαρικών αυτοκρατοριών, των αρχαίων πόλεων, της φεουδαρχίας, των πόλεων της Αναγέννησης και πάει λέγοντας.

Η ανάλυση της γέννησης, ανάπτυξης και εξέλιξης του καπιταλισμού ήταν το αντικείμενο της εργασίας του κινήματος των σοσιαλιστών θεωρητικών στις αρχές του 19ου αιώνα (οι Μαρξ και Ένγκελς δεν έκαναν τίποτε περισσότερο από το να τη συστηματοποιήσουν), αλλά η ανάλυση αυτή παρέχει μια φτωχή περιγραφή του γενικού φαινομένου της καταπίεσης από τη μια ή την άλλη τάξη και της προέλευσής της. Δεν υπάρχει κανένα ζήτημα ανάμειξής μας σε κάποια

συζήτηση ως προς το εάν η εξουσία ήρθε πριν από την ιδιοκτησία ή το αντίθετο. Η παρούσα κατάσταση της Κοινωνιολογίας δεν μας επιτρέπει να θέσουμε το θέμα στην απόλυτη έκτασή του, αλλά φαίνεται σαφές ότι οι οικονομικές, πολιτικές, θρησκευτικές και ηθικές εξουσίες έχουν συνδεθεί μεταξύ τους στενά από την αρχή. Εν πάση περιπτώσει, ο ρόλος της πολιτικής εξουσίας δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο ως το εργαλείο της οικονομικής εξουσίας.

Μ' αυτό τον τρόπο, η ανάλυση του φαινομένου του καπιταλισμού δεν συνοδεύθηκε από μια επαρκή ανάλυση του φαινομένου του Κράτους, επειδή οι άνθρωποι επικεντρώνονταν σε ένα πολύ περιορισμένο μέρος της ιστορίας και μόνο οι θεωρητικοί αναρχικοί, ειδικά ο Μπακούνιν και ο Κροπότκιν, προσπάθησαν να δώσουν πλήρη σημασία σε ένα φαινόμενο που πάρα πολύ συχνά περιορίστηκε στο Κράτος της περιόδου της ανόδου του καπιταλισμού.

Σήμερα η εξέλιξη του καπιταλισμού, περνώντας από τον κλασικό καπιταλισμό στο μονοπωλιακό καπιταλισμό, έπειτα κατευθυνόμενος και στον Κρατικό καπιταλισμό, αναδύει νέες κοινωνικές μορφές τις οποίες δεν μπορούν πλέον να λάβουν υπόψη τους οι συνοπτικές αναλύσεις περί Κράτους.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ;

(α) Είναι η κοινωνία των αντίπαλων τάξεων όπου η εκμεταλλεόμενη τάξη κατέχει και ελέγχει τα μέσα παραγωγής.

(β) Στην καπιταλιστική κοινωνία όλα τα αγαθά - συμπεριλαμβανομένης της εργατικής δύναμης - θεωρούνται προϊόντα.

(γ) Η υπέρτατη αγάπη του καπιταλισμού, ο κινητήριος μοχλός για την παραγωγή των αγαθών, δεν είναι ανάγκες του λαού, αλλά η αύξηση του κέρδους, δηλαδή το πλεόνασμα που παράγεται από τους εργαζομένους, το πρόσθετο που είναι απολύτως απαραίτητο σ'

αυτούς για να επιζήσουν. Αυτό το πλεόνασμα ονομάζεται επίσης υπεραξία.

(δ) Η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας δεν ακολουθείται από την αξιοποίηση του κεφαλαίου που είναι περιορισμένο (υποκατανάλωση). Αυτή η αντίφαση, που εκφράζεται από την «τάση πτώσης του ποσοστού κέρδους», δημιουργεί περιοδικές κρίσεις που οδηγούν τους ιδιοκτήτες του κεφαλαίου όλων των ειδών των επιχειρήσεων σε μείωση της παραγωγής, καταστροφή των προϊόντων, ανεργία, πολέμους και τα συνακόλουθα.

Η εξέλιξη του καπιταλισμού:

Προκαπιταλιστική εποχή: από το τέλος του Μεσαίωνα ο έμπορος και η τραπεζική αστική τάξη αναπτύσσονται στο εσωτερικό της φεουδαρχικής οικονομίας. Κλασικός ή Φιλελεύθερος ή Ιδιωτικός Καπιταλισμός: ατομικισμός των ιδιοκτητών του κεφαλαίου, ανταγωνισμός και επέκταση (μετά από την πρωταρχική συσσώρευση του κεφαλαίου, μέσω της αφαίρεσης, λεηλασίας, καταστροφής του αγροτικού πληθυσμού κ.λπ. ο καπιταλισμός που έχει εγκαθιδρυθεί στη Δυτική Ευρώπη έχει έναν κόσμο να κατακτήσει, τεράστιες πηγές πλούτου και τις αγορές που εμφανίζονται να είναι απέραντες). Οι αστικές επαναστάσεις, με το να ξεφορτωθούν τους φεουδαρχικούς περιορισμούς, βοηθούν το νέο σύστημα να αναπτυχθεί.

Είναι η εκβιομηχάνιση και η τεχνική πρόοδος που αποτελούν τη βάση για την ύπαρξη του καπιταλιστικού μοντέλου παραγωγής και της μετάβασης από την εμπορική αστική τάξη του 15ου, 16ου και 17ου αιώνων στη βιομηχανική καπιταλιστική αστική τάξη. Συνεχίζουν να αναπτύσσονται. Καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου οι κρίσεις είναι σπάνιες και ελάχιστα σοβαρές. Το Κράτος διαδραματίζει ρόλο υπόβαθρου καθώς με τον ανταγωνισμό εξαλείφονται οι αδύνατοι - είναι το ελεύθερο παιχνίδι του συστήματος. Είναι η εποχή του ατμού και του άνθρακα στην τεχνική σφαίρα, της ιδιοκτησίας, του μεμονωμένου αφεντικού, του ανταγωνισμού και του ελεύθερου εμπορίου στην οικονομική σφαίρα, του κοινοβουλευτισμού στην

πολιτική σφαίρα και της συνολικής εκμετάλλευσης και της πιο φοβερής ένδειας των μισθωτών στην κοινωνική σφαίρα.

Μονοπωλιακός Καπιταλισμός ή Ιμπεριαλισμός: η παραγωγικότητα αυξάνεται αλλά οι αγορές περιορίζονται ή δεν αυξάνονται στις προηγούμενες αναλογίες τους. Πτώση του ποσοστού κέρδους του υπερ-συσσωρευμένου κεφαλαίου.

Συμφωνίες (τραστ, καρτέλ κ.λπ....) αντικαθιστούν τον ανταγωνισμό, συγχωνεύσεις επιχειρήσεων αντικαθιστούν το μεμονωμένο αφεντικό, επέμβαση του προστατευτισμού, η εξαγωγή του κεφαλαίου έρχεται να προστεθεί σε αυτή των προϊόντων, η οικονομική πίστωση παίζει σημαντικό ρόλο, η συγχώνευση του τραπεζιτικού με το βιομηχανικό κεφάλαιο δημιουργεί το χρηματοδοτικό κεφάλαιο που εξημερώνει το Κράτος και καλεί την επέμβασή του.

Είναι η εποχή του πετρελαίου και της ηλεκτρικής ενέργειας στην τεχνική σφαίρα, των συμφωνιών, του προστατευτισμού, της υπερ-συσσώρευσης του κεφαλαίου και της πτωτικής τάσης του ποσοστού κέρδους και των κρίσεων στην οικονομική σφαίρα, των πολέμων, του ιμπεριαλισμού και της ευρύτερης ανάπτυξης του Κράτους στην πολιτική σφαίρα. Ο πόλεμος είναι απαραίτητος εάν πρόκειται να υπερνικηθούν οι κρίσεις - η καταστροφή απελευθερώνει τις αγορές. Στην κοινωνική σφαίρα ένδεια για την εργατική τάξη αλλά η κοινωνική νομοθεσία περιορίζει ορισμένες πτυχές της εκμετάλλευσης.

Κρατικός Καπιταλισμός: όλα όσα χαρακτήρισαν το προηγούμενο στάδιο επιτείνονται. Οι πόλεμοι δεν είναι αρκετοί πλέον να υπερνικήσουν τις κρίσεις. Απαιτείται μια μόνιμη πολεμική οικονομία που θα επενδύσει τεράστια ποσά κεφαλαίου στις πολεμικές βιομηχανίες ενώ δεν θα προσθέτει τίποτα σε μια ήδη υπερ-συσσωρευμένη αγορά με πληθώρα αγαθών. Ένα αξιόλογο κέρδος προμηθεύεται από τις κρατικές διαταγές.

Αυτή η περίοδος χαρακτηρίζεται από την κατάληψη των σημαντικότερων τομέων της οικονομίας και της αγοράς εργασίας από το Κράτος.

Το Κράτος γίνεται καπιταλισμός - πελάτης, προμηθευτής τροφίμων και επιστάτης της εργασίας και της εργατικής δύναμης - και έτσι εξασφαλίζει για τον εαυτό του κάθε αυξανόμενο έλεγχο στο σχεδιασμό, τον πολιτισμό και τους λοιπούς τομείς.

Αναπτύσσεται η γραφειοκρατία, η πειθαρχία και ο κάθε είδους διακανονισμός επιβάλλονται στην εργασία.

Η εκμετάλλευση και η τάξη που κερδίζει συνεχώς παραμένουν, όπως και τα άλλα ουσιαστικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του καπιταλισμού, αλλά με την εμφάνιση των μορφών κοινωνικοποίησης (διακανονισμοί, Κοινωνική Ασφάλιση, συντάξεις) που χαρακτηρίζουν την ολοένα και μεγαλύτερη υποδούλωση του προλεταριάτου.

Ο Κρατικός Καπιταλισμός έχει διάφορες μορφές: γερμανικός Εθνικός Σοσιαλισμός, σταλινικός Εθνικός Σοσιαλισμός, πάντα αυξανόμενος κρατικός έλεγχος των «δημοκρατιών», αλλά εμφανιζόμενος σε μια συγκριτικά περιορισμένη μορφή (λόγω της ύπαρξης της ακόμα απέραντης υπεραξίας από τις αποικίες τους). Πολιτικά όπως και οικονομικά η περίοδος αυτή τείνει να πάρει μια ολοκληρωτική μορφή. Έτσι ο Κρατισμός αποκαλύπτεται με μορφές ταυτόχρονα πολιτικές, οικονομικές και πολιτιστικές: Η Κρατική χρηματοδότηση, η πολεμική οικονομία, τα τεράστια δημόσια έργα, η αναγκαστική εργασία, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, η αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμών, ιδεολογίες που δικαιολογούν την ολοκληρωτική τάξη πραγμάτων (για παράδειγμα, μια πλαστή έκδοση της μαρξιστικής-λενινιστικής ιδεολογίας στην ΕΣΣΔ, της φυλής στον Εθνικό Σοσιαλισμό του Χίτλερ, της Αρχαίας Ρώμης στο Φασισμό του Μουσολίνι κ.λπ.).

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Εάν ο καπιταλισμός, παρά τους μετασχηματισμούς ή τις προσαρμογές του, βοηθά τα μόνιμα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα (υπεραξία, κρίσεις, ανταγωνισμός κ.λπ....) ... τότε το Κράτος δεν μπορεί πλέον να θεωρείται απλώς ως η δημόσια οργάνωση της καταστολής στα χέρια της κυρίαρχης τάξης, ο πράκτορας της αστικής τάξης, ο μπάτσος του καπιταλισμού.

Μια εξέταση των μορφών του Κράτους πριν από την περίοδο της ανόδου του καπιταλισμού και της παρούσας μορφής του Κράτους, μας οδηγεί να δούμε το Κράτος ως κάτι πιο σημαντικό από το να είναι ένα τέτοιο ακριβώς όργανο. Ο Μεσαίωνας, το Κράτος των πλέον απολυταρχικών μοναρχιών της Ευρώπης, το Κράτος του Φαραώ κ.λπ.... ήταν πραγματικότητες ιδίω δικαιώματι, αποτέλεσαν το κυβερνών Κράτος-τάξη. Και το Κράτος του ιμπεριαλιστικού σταδίου του καπιταλισμού, το Κράτος του σήμερα, απέχει από το να θεωρείται εποικοδόμημα που γίνεται «δομή» από μόνο του.

Σύμφωνα με τις ιδεολογίες της αστικής τάξης, το Κράτος είναι το ρυθμιστικό όργανο της σύγχρονης κοινωνίας. Αυτό είναι αλήθεια, αλλά αυτό συμβαίνει λόγω μιας μορφής κοινωνίας που είναι η υποδούλωση της πλειοψηφίας στη μειοψηφία. Είναι επομένως, η οργανωμένη βία της αστικής τάξης ενάντια στους εργαζομένους, είναι το εργαλείο της κυρίαρχης τάξης. Αλλά παράλληλα με αυτήν την οργανική πτυχή τείνει να αποκτήσει ένα λειτουργικό χαρακτήρα, γινόμενο το ίδιο η οργανωμένη κυρίαρχη τάξη. Τείνει να υπερνικήσει τις συγκρούσεις μεταξύ των προνομιούχων ομάδων στην πολιτική και την οικονομία. Τείνει να συγχωνεύσει τις δυνάμεις εκείνες που κατέχουν πολιτική και οικονομία εξουσία, τους διαφορετικούς τομείς της αστικής τάξης, σε ένα ενιαίο μπλοκ, είτε για να ενισχυθεί η ικανότητά της για την εσωτερική καταστολή είτε για να ενισχυθεί η επεκτατική πολιτική της στο εξωτερικό. Κινείται προς την ενότητα της πολιτικής και της οικονομίας, επεκτείνοντας την ηγεμονία της σε όλες τις δραστηριότητες, ενσωματώνοντας τα συνδικάτα κ.λπ.... μετατρέποντας τους εργαζόμενους, όπως κατάλληλα ορίζονται, σε

σύγχρονους δουλοπάροικους, εντελώς υποδουλωμένους, αλλά με ένα ελάχιστο μέτρο προστασίας (επιδόματα, κοινωνική ασφάλιση, κ.λπ...). Δεν είναι πλέον ένα όργανο, αλλά μια εξουσία από μόνο του.

Σε αυτό το στάδιο, που επέρχεται σε κάθε χώρα, που επιχειρήθηκε ακόμη και στις ΗΠΑ από το Ναζισμό και επιτεύχθηκε σχεδόν τέλεια στην ΕΣΣΔ, κάποιος ίσως αναρωτηθεί εάν είναι ακόμα σωστό να μιλάμε για καπιταλισμό: ίσως αυτό το επίπεδο ανάπτυξης του ιμπεριαλιστικού σταδίου του καπιταλισμού δεν πρέπει να το αντιμετωπίσουμε μάλλον ως μια νέα μορφή εκμεταλλευτικής κοινωνίας που είναι ήδη κάτι διαφορετικό από τον καπιταλισμό; Τότε η διαφορά δεν θα ήταν πλέον ποσοτική αλλά ποιοτική: δεν θα ήταν πλέον ζήτημα του βαθμού εξέλιξης του καπιταλισμού αλλά κάτι άλλου, κάτι πραγματικά αρκετά νέου και διαφορετικού. Αλλά αυτό είναι κυρίως ζήτημα εκτίμησης και ορολογίας, η οποία αυτή τη στιγμή μπορεί να φανεί πρόωρη και χωρίς πραγματική σημασία.

Είναι αρκετό για μας να εκφράσουμε ως εξής τη μορφή εκμετάλλευσης και σκλαβιάς προς την οποία τείνει η αστική κοινωνία: το Κράτος ως ταξική κατασκευή και ως οργάνωση της τάξης, ταυτόχρονα οργανική και λειτουργική, εποικοδομητική και δομική, τείνει να ενοποιήσει όλες τις εξουσίες, κάθε μορφή κυριαρχίας, της αστικής τάξης σε βάρος του προλεταριάτου.

Μέρος 7

Χαρακτηριστικά του ελευθεριακού κομμουνισμού

Προσπαθήσαμε να συνοψίσουμε όσο το δυνατόν πιο σαφέστατα τα χαρακτηριστικά της αστικής κοινωνίας που η Επανάσταση έχει ως στόχο να εξαλείψει καθώς δημιουργεί μια νέα κοινωνία: την αναρχική κομμουνιστική κοινωνία. Πριν εξετάσουμε πώς βλέπουμε την Επανάσταση, πρέπει να καταστήσουμε σαφή τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά αυτής της ελευθεριακής κομμουνιστικής κοινωνίας.

Κομμουνισμός:

Από το χαμηλότερο στο υψηλότερο επίπεδο ή στον πλήρη κομμουνισμό. Δεν θα μπορούσαμε να ορίσουμε καλύτερα την κομμουνιστική κοινωνία παρά με το να επαναλάβουμε το παλαιό ρητό «Από τον καθένα σύμφωνα με τα μέσα που διαθέτει, στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του».

Πρώτα επιβεβαιώνει τη συνολική υπαγωγή της οικονομίας στις ανάγκες της ανθρώπινης ανάπτυξης στην αφθονία αγαθών, τη μείωση της κοινωνικής εργασίας και του μεριδίου κάθε ατόμου σε αυτό ανάλογα με τις δυνάμεις του, με τις πραγματικές δυνατότητές του. Έτσι ο τύπος αυτός εκφράζει τη δυνατότητα για τη συνολική ανάπτυξη των ανθρώπων.

Αφετέρου, αυτός ο τύπος αυτός υπονοεί την εξαφάνιση των τάξεων και της συλλογικής ιδιοκτησίας και τη χρήση των μέσων της παραγωγής μόνο από την κοινότητα που μπορεί να επιτρέψει τη διανομή σύμφωνα με τις ανάγκες.

Αλλά ο πλήρης κομμουνισμός του τύπου «στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του» προϋποθέτει όχι μόνο τη συλλογική ιδιοκτησία (που διαχειρίζεται από τα εργατικά συμβούλια ή τα «συνδικάτα» ή τις «κοινότητες») αλλά εξίσου μια εκτεταμένη αύξηση της παραγωγής, αφθονίας στην πραγματικότητα. Τώρα, είναι οπωσδήποτε σίγουρο ότι όταν έρθει η Επανάσταση οι συνθήκες δεν θα επιτρέψουν αυτό το υψηλότερο στάδιο του κομμουνισμού: το γεγονός της έλλειψης φανερώνει την εμμονή της οικονομίας πάνω στον άνθρωπο και έτσι ένα ορισμένο όριο. Τότε η εφαρμογή του κομμουνισμού δεν είναι πλέον της αρχής «στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του», αλλά μόνο ισότητα εισοδήματος ή ισότητα των συνθηκών, που ισοδυναμεί σε ίσα μερίδια τροφίμων ή ακόμα και διανομή μέσω νομίματος (περιορισμένης ισχύος και έχοντας ως μόνη λειτουργία τη διανομή εκείνων των προϊόντων που δεν είναι τόσο σπάνια ώστε να διανεμηθούν με αυστηρό τρόπο ούτε και τόσο άφθονα ώστε να προωθήσουν το «βοήθησε τον εαυτό σου») - αυτό το σύστημα θα επέτρεπε στους καταναλωτές να αποφασίσουν από μόνοι τους πώς να διαθέσουν το εισόδημά τους.

Έχει προβλεφθεί ακόμη ότι οι άνθρωποι ίσως ακολουθήσουν τη φόρμουλα «στον καθένα σύμφωνα με την εργασία του», λαμβάνοντας υπόψη την καθυστέρηση στη σκέψη ορισμένων κατηγοριών που συνδέονται με τις ιδέες της ιεραρχίας - θεωρώντας απαραίτητο να συνεχίσουν με τα διαφορετικά επίπεδα μισθών ή να δώσουν πλεονεκτήματα όπως περικοπές των ωρών εργασίας ώστε να διατηρηθεί ή να αυξηθεί η παραγωγή σε ορισμένες «κατώτερες» ή όχι πολύ ελκυστικές δραστηριότητες, ή για να καταβάλουν τη μέγιστη παραγωγική προσπάθεια ή πάλι για να επιφέρουν την κίνηση της εργατικής δύναμης. Αλλά η σημασία αυτών των διαφορών θα ήταν ελάχιστη και ακόμη και στο πιο χαμηλό στάδιό της (που μερικοί ονομάζουν σοσιαλισμό) η κομμουνιστική κοινωνία τείνει προς μια όσο το δυνατόν μεγαλύτερη δυνατή εξίσωση και μια ισοδυναμία των ευκαιριών για όλους.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΟΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

Μια κοινωνία στην οποία έχουν πραγματοποιηθεί η συλλογική ιδιοκτησία και οι αρχές της ισότητας δεν μπορεί να είναι κοινωνία όπου εξακολουθεί να υφίσταται η οικονομική εκμετάλλευση ή όπου υπάρχει μια νέα μορφή ταξικής εξουσίας. Είναι ακριβώς η άρνηση αυτών των καταστάσεων. Και αυτό ισχύει ακόμη και για την πιο κατώτερη φάση κομμουνισμού, η οποία, ακόμα και αν παρουσιάζει ένα βαθμό οικονομικού περιορισμού, σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογεί την παραμονή της εκμετάλλευσης. Διαφορετικά, δεδομένου ότι αρχίζει σχεδόν πάντα από μια κατάσταση έλλειψης, η επανάσταση θα αποτύγγανε εντελώς αυτόματα. Η ελευθεριακή κομμουνιστική επανάσταση δεν πραγματοποιεί από την έναρξή της μια τέλεια κοινωνία ή, ακόμα, μια ιδιαίτερα αναπτυγμένη κοινωνία, αλλά καταστρέφει τις βάσεις της εκμετάλλευσης και της κυριαρχίας. Και είναι από αυτή την άποψη που ο Voline μίλησε για «άμεση, αλλά προοδευτική επανάσταση».

Αλλά υπάρχει ένα άλλο πρόβλημα: το πρόβλημα του Κράτους, το πρόβλημα ποιο τύπο πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης θα έχουμε. Βεβαίως, οι μαρξιστικές-λενινιστικές σχολές

προβλέπουν την εξαφάνιση του κράτους στο υψηλότερο στάδιο του κομμουνισμού, αλλά θεωρούν το Κράτος ως ανάγκη στο χαμηλότερο στάδιό του.

Έτσι, το αυτο-αποκαλούμενο «εργατικό» ή «προλεταριακό» Κράτος θεωρείται οργανωμένος εξαναγκασμός, που γίνεται απαραίτητος από την ανεπάρκεια της οικονομικής ανάπτυξης, την έλλειψη προόδου των ανθρώπινων δυνατοτήτων και - τουλάχιστον στην αρχική περίοδο - της πάλης ενάντια στα υπολείμματα των προηγούμενων κυρίαρχων τάξεων που ηττήθηκαν από την Επανάσταση, ή ακριβέστερα το βαθμό επαναστατικής επικράτειας μέσα και χωρίς.

Ποια είναι η ιδέα που έχουμε για το είδος οικονομικής διαχείρισης που θα μπορούσε να έχει η κομμουνιστική κοινωνία;

Εργατική διαχείριση φυσικά, διαχείριση από ολόκληρο το σώμα των παραγωγών. Έχουμε δει ότι καθώς η εκμεταλλευτική κοινωνία πραγματοποιούσε όλο και περισσότερο την ενοποίηση της εξουσίας, οι συνθήκες εκμετάλλευσης χαρακτηρίζονταν από όλο και λιγότερο ιδιωτική ιδιοκτησία, την αγορά, τον ανταγωνισμό κ.λπ.... και κατ' αυτό τον τρόπο η οικονομική εκμετάλλευση, ο πολιτικός εξαναγκασμός και η ιδεολογική αμηχανία γίνονταν όλο και πιο στενά συνδεδεμένες, η ουσιαστική βάση της εξουσίας και η γραμμή του ταξικού διαχωρισμού μεταξύ εκμεταλλευτών και εκμεταλλευμένων χαρακτήριζε τη διοίκηση της παραγωγής.

Στις συνθήκες αυτές, η ουσιαστική πράξη της επανάστασης, η κατάργηση της εκμετάλλευσης, επέρχεται μέσω του εργατικού ελέγχου και ο έλεγχος αυτός αντιπροσωπεύει το σύστημα που αντικαθιστά κάθε εξουσία. Είναι ολόκληρο το σώμα των παραγωγών που διαχειρίζεται, οργανώνει, πραγματοποιεί την αυτοδιεύθυνση, την αληθινή δημοκρατία, την ελευθερία στην οικονομική ισότητα, την κατάργηση των προνομίων και των μειοψηφιών που κατευθύνουν και εκμεταλλεύονται, που διακανονίζει τις οικονομικές ανάγκες και τις ανάγκες της υπεράσπισης της επανάστασης. Η διαχείριση των πραγμάτων αντικαθιστά την κυβέρνηση των ανθρώπινων όντων.

Εάν η κατάργηση της διάκρισης στον οικονομικό τομέα μεταξύ εκείνων που δίνουν διαταγές και εκείνων που τις εκτελούν συνοδεύεται από τη συντήρηση αυτής της διάκρισης στον πολιτικό τομέα, υπό τη μορφή δικτατορίας ενός κόμματος ή μιας μειοψηφίας, τότε είτε θα κρατήσει για πέντε λεπτά είτε θα δημιουργήσει μια σύγκρουση μεταξύ των παραγωγών και της πολιτικής γραφειοκρατίας. Έτσι ο εργατικός έλεγχος πρέπει να επιτύχει την κατάργηση κάθε εξουσίας που κατέχει μια μειοψηφία, κάθε εκδήλωσης του Κράτους. Δεν μπορεί πλέον να είναι ζήτημα μιας τάξης που εξουσιάζει και καθοδηγεί, αλλά μάλλον της διαχείρισης και της διεύθυνσης τόσο στον πολιτικό όσο και τον οικονομικό τομέα, από τις μαζικές οικονομικές οργανώσεις, τις κομμούνες, τον σπλισμένο λαό. Είναι η άμεση λαϊκή εξουσία, δεν είναι Κράτος. Εάν αυτό είναι το ίδιο που κάποιοι αποκαλούν δικτατορία του προλεταριάτου τότε ο όρος αυτός είναι αμφισβητήσιμη χρήση (θα επιστρέψουμε σε αυτό), αλλά δεν έχει βεβαίως τίποτα από κοινού με τη δικτατορία του κόμματος ή οποιασδήποτε γραφειοκρατίας. Είναι απλώς μια αληθινή επαναστατική δημοκρατία.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΟΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

Έτσι ο αναρχικός κομμουνισμός ή ελευθεριακός κομμουνισμός, πραγματοποιώντας μια κοινωνία πλήρους ανάπτυξης της ανθρωπότητας, μια κοινωνία αποτελούμενη από πλήρεις ανθρώπους, γυναίκες και άντρες, ανοίγει μια εποχή μόνιμης προόδου, βαθμιαίου μετασχηματισμού, μεταβατικών σταδίων. Και τότε δημιουργείται ένας ανθρωπισμός επί σκοπώ, η ιδεολογία του οποίου έλκει την καταγωγή της μέσα από την ταξική κοινωνία, κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης της ταξικής πάλης, ένας ανθρωπισμός που δεν έχει τίποτα κοινό με τις ψευδείς διακηρύξεις προς μια αφηρημένη ανθρωπότητα, την οποία οι φιλελεύθεροι αστοί προσπαθούν να μας επιβάλλουν στην ταξική κοινωνία τους.

Και έτσι η Επανάσταση - βασισμένη στην εξουσία των μαζών του προλεταριάτου καθώς απελευθερώνει την εκμεταλλευόμενη τάξη απελευθερώνει όλη την ανθρωπότητα.

Μέρος 8

Η Επανάσταση

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ, ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Τώρα που έχουμε εξετάσει σε γενικές γραμμές τις μορφές με τις οποίες εκφράζεται η εξουσία της κυρίαρχης τάξης και καθορίσαμε τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά του ελευθεριακού κομμουνισμού, μας μένει να εκθέσουμε λεπτομερώς πώς βλέπουμε το πέρασμα της Επανάστασης. Εδώ θίγουμε μια κρίσιμη πτυχή του αναρχισμού, μια πτυχή που τον κάνει να διαφέρει σε αρκετά σαφή βάση από όλα τα άλλα ρεύματα του σοσιαλισμού.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ;

Πρέπει η Επανάσταση, δηλαδή η μετάβαση από την ταξική στην αταξική ελευθεριακή κομμουνιστική κοινωνία, να θεωρείται μια αργή διαδικασία του μετασχηματισμού ή εξέγερση;

Τα θεμέλια της κομμουνιστικής κοινωνίας βρίσκονται μέσα στην κοινωνία που βασίζεται στην εκμετάλλευση, τις νέες τεχνολογικές και οικονομικές συνθήκες, τις νέες σχέσεις μεταξύ των τάξεων, τις νέες ιδέες, όλα αυτά που έρχονται σε σύγκρουση με τους παλαιούς θεσμούς και επιφέρουν μια κρίση που απαιτεί μια γρήγορη και αποφασιστική λύση. Αυτό οδηγεί σε έναν μετασχηματισμό που προετοιμάζεται από καιρό μέσα στην παλαιά κοινωνία. Η Επανάσταση είναι η στιγμή που γεννιέται η νέα κοινωνία καθώς συνθλίβει το πλαίσιο της παλαιάς: ιδεολογίες του Κρατικού Καπιταλισμού και της αστικής τάξης. Είναι το πραγματικό και συγκεκριμένο πέρασμα ενός δρόμου μεταξύ δύο κόσμων. Έτσι, η Επανάσταση μπορεί μόνο να συμβεί με αντικειμενικούς όρους: την τελική κρίση του ταξικού καθεστώτος.

Αυτή η αντίληψη δεν έχει τίποτα κοινό με την παλαιά ρομαντική ιδέα της εξέγερσης, της αλλαγής που επέρχεται από μια ημέρα στην άλλη χωρίς οποιαδήποτε προετοιμασία. Ούτε έχει κάποια σχέση με τη σταδιακή, καθαρά εξελικτική αντίληψη των μεταρρυθμιστών ή αυτών που πιστεύουν την επανάσταση ως μια απλή διαδικασία.

Η αντίληψή μας για την επανάσταση, εξίσου ξένη με τον εξεγερτισμό και τη βαθμιαία εξέλιξη, μπορεί να περιγραφεί ως η ιδέα της επαναστατικής πράξης που προετοιμάζεται κατά τη διάρκεια μιας μακράς περιόδου μέσα στην αστική κοινωνία και στο τέλος αυτής της διαδικασίας από την κατάληψη και διαχείριση των μέσων παραγωγής και ανταλλαγής από τις οργανώσεις των ανθρώπων. Και είναι αυτό το αποτέλεσμα της επαναστατικής πράξης που οριοθετεί μια γραμμή μεταξύ της παλαιάς και της νέας κοινωνίας.

Έτσι, η Επανάσταση καταστρέφει την οικονομική και πολιτική εξουσία της αστικής τάξης. Αυτό σημαίνει ότι η Επανάσταση δεν περιορίζεται φυσικά στην καταστολή των παλαιών κυρίαρχων ή στην ακινητοποίηση του μηχανισμού της κυβέρνησης, αλλά ότι επιτυγχάνει την καταστροφή των νόμιμων θεσμών του Κράτους: των νόμων και παρεμφερών συνηθειών του, των ιεραρχικών μεθόδων και προνομίων, της παράδοσης και λατρείας Κράτους ως συλλογικής ψυχολογικής πραγματικότητας.

Η ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Αυτό έχει συνδεθεί αρκετά με το ποια έννοια μπορούμε να δώσουμε στην κοινά χρησιμοποιούμενη έκφραση «μεταβατική περίοδος» που τόσο συχνά συνδέεται με την ιδέα της Επανάστασης; Εάν πρόκειται για τη μετάβαση από την ταξική στην αταξική κοινωνία, τότε η έκφραση αυτή συγγέεται με την πράξη της Επανάστασης. Εάν πρόκειται για τη μετάβαση από το πιο χαμηλό στο πιο υψηλό στάδιο του κομμουνισμού, τότε η έκφραση είναι ανακριβής επειδή ολόκληρη η μετεπαναστατική περίοδος αποτελεί μια αργή συνεχή πρόοδο, ένα

μετασηματισμό χωρίς κοινωνικές αναταραχές και η κομμουνιστική κοινωνία θα συνεχίσει να εξελίσσεται.

Αυτό που μπορεί να ειπωθεί είναι ό,τι έχουμε ήδη καταστήσει σαφές σχετικά με τον ελευθεριακό κομμουνισμό: η πράξη της Επανάστασης φέρνει έναν άμεσο μετασηματισμό υπό την έννοια ότι τα θεμέλια της κοινωνίας αλλάζουν ριζικά, αλλά ο προοδευτικός μετασηματισμός λαμβάνεται υπό την έννοια ότι ο κομμουνισμός αποτελεί μια σταθερή ανάπτυξη.

Πράγματι, για τα σοσιαλιστικά πολιτικά κόμματα και τους κρατιστές κομμουνιστές η «μεταβατική περίοδος» αντιπροσωπεύει μια κοινωνία που έρχεται μεν σε ρήξη με την παλαιά τάξη πραγμάτων, αλλά διατηρεί μερικά στοιχεία και υπολείμματα του καπιταλιστικού και κρατικού συστήματος. Είναι επομένως, η άρνηση της αληθινής επανάστασης, δεδομένου ότι διατηρεί τα στοιχεία του εκμεταλλευτικού συστήματος η τάση του οποίου είναι να γίνει ισχυρό και να επεκταθεί.

Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ

Η φόρμουλα «δικτατορία του προλεταριάτου» έχει χρησιμοποιηθεί και σημαίνει πολλά διαφορετικά πράγματα. Εάν και για κανέναν άλλο λόγο θα έπρεπε να καταδικαζόταν ως αιτία σύγχυσης. Για τον Μαρξ μπορεί ακριβώς και αρκετά εύκολα να σημαίνει τη συγκεντρωμένη δικτατορία του πολιτικού κόμματος που υποστηρίζει ότι αντιπροσωπεύει το προλεταριάτο όπως μπορεί η ομοσπονδιακή αντίληψη της Κομμούνας.

Μπορεί να σημαίνει την άσκηση της πολιτικής εξουσίας από τη νικηφόρα εργατική τάξη; Όχι, επειδή η άσκηση της πολιτικής εξουσίας υπό την αναγνωρισμένη έννοια του όρου, μπορεί μόνο να πραγματοποιηθεί μέσω της αντιπροσωπείας μιας αποκλειστικής ομάδας που ασκεί ένα μονοπώλιο εξουσίας, διαχωρίζοντας τον εαυτό της από την τάξη και καταπιέζοντάς την. Και αυτό δείχνει πώς η

απόπειρα να χρησιμοποιηθεί κρατικός μηχανισμός μπορεί να μετατρέψει τη δικτατορία του προλεταριάτου σε δικτατορία του πολιτικού κόμματος πάνω στις μάζες.

Αλλά εάν με τον όρο «δικτατορία του προλεταριάτου» εννοείται η συλλογική και άμεση άσκηση της «πολιτικής εξουσίας», αυτό θα σήμαινε την εξαφάνιση της «πολιτικής εξουσίας» δεδομένου ότι τα διακριτικά της χαρακτηριστικά είναι η αποκλειστικότητα και το μονοπώλιο υπεροχής. Δεν είναι πλέον ζήτημα άσκησης ή κατάληψης της πολιτικής εξουσίας, είναι ζήτημα απομάκρυνσης όλων μαζί! Εάν με τη λέξη «δικτατορία» εννοείται η κυριαρχία σε βάρος της πλειοψηφίας από μια μειοψηφία, τότε δεν είναι ζήτημα παραχώρησης εξουσίας στο προλεταριάτο, αλλά σε ένα πολιτικό κόμμα, μια ευδιάκριτη πολιτική ομάδα.

Εάν με τη λέξη «δικτατορία» εννοείται η κυριαρχία σε βάρος της μειοψηφίας από την πλειοψηφία (κυριαρχία του νικηφόρου προλεταριάτου σε βάρος των υπολειμμάτων της αστικής τάξης που έχει ηττηθεί ως τάξη) τότε η συγκρότηση μιας δικτατορίας δεν σημαίνει παρά μόνο την ανάγκη της πλειοψηφίας να συγκροτηθεί αποτελεσματικά τη δική της κοινωνική οργάνωση για την υπεράσπισή της. Αλλά στην περίπτωση αυτή η έκφραση είναι ανακριβής, ασαφής και αιτία παρανοήσεων. Εάν η «δικτατορία του προλεταριάτου» τείνει να σημαίνει την υπεροχή της εργατικής τάξης σε βάρος των άλλων εκμεταλλευόμενων κοινωνικών ομάδων (φτωχοί μικρο-ιδιοκτήτες, τεχνίτες, αγρότες, κ.ά....) τότε ο όρος δεν έχει καν σχέση με μια πραγματικότητα η οποία δεν έχει καμία σχέση με μηχανιστικές σχέσεις μεταξύ ηγετών και καθοδηγούμενων όπως υπονοεί ο όρος δικτατορία.

Μιλώντας για «δικτατορία του προλεταριάτου» είναι σαν να εκφράζουμε μια μηχανική αντιστροφή της κατάστασης μεταξύ της αστικής τάξης και του προλεταριάτου. Εάν η αστική τάξη τείνει μέσω της εξουσίας να διατηρήσει τον ταξικό της χαρακτήρα, αυτοπροσδιοριζόμενη με το Κράτος και διαχωριζόμενη συνολικά από

την κοινωνία, δεν συμβαίνει καθόλου το ίδιο με την κατώτερη τάξη, η οποία τείνει να ξεπεράσει τον ταξικό της χαρακτήρα και να συγχωνευθεί με την αταξική κοινωνία. Εάν η ταξική κυριαρχία και το Κράτος αντιπροσωπεύουν την οργανωμένη και κωδικοποιημένη εξουσία μιας ομάδας που καταπιέζει άλλες κατώτερες ομάδες αυτές δεν λογαριάζονται καν στην εξάσκηση βίας σε βάρος τους άμεσα από το προλεταριάτο.

Οι όροι «κυριαρχία», «δικτατορία» και «κράτος» είναι τόσο ακατάλληλοι όσο και η έκφραση «αποκτώντας εξουσία» για την επαναστατική πράξη της κατάληψης των εργοστασίων από τους εργαζομένους. Τότε απορρίπτουμε ως ανακριβείς και ως αιτίες σύγχυσης εκφράσεις όπως «δικτατορία του προλεταριάτου», «αποκτώντας πολιτική εξουσία», «εργατικό κράτος», «σοσιαλιστικό κράτος» και «προλεταριακό κράτος». Μας μένει πλέον να εξετάσουμε το πώς βλέπουμε την επίλυση των προβλημάτων των αγώνων που τίθενται από την επανάσταση και την υπεράσπισή της.

ΑΜΕΣΗ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Μέσω της απόρριψης της ιδέας του Κράτους, που υπονοεί την ύπαρξη και την κυριαρχία μιας εκμεταλλεύτριας τάξης που τείνει να συνεχίσει υπ' αυτή τη μορφή, καθώς και της απόρριψης της ιδέας της δικτατορίας, που υπονοεί τις μηχανικές σχέσεις μεταξύ των ηγετών και των καθοδηγούμενων, αναγνωρίζουμε την ανάγκη για το συντονισμό στην άμεση επαναστατική δράση. (Τα μέσα της παραγωγής και ανταλλαγής πρέπει να καταληφθούν μαζί με τα κέντρα διοίκησης, η επανάσταση πρέπει να προστατευθεί από τις αντεπαναστατικές ομάδες, τους αναποφάσιστους και πράγματι από τις οπισθοδρομικές εκμεταλλεύτριες κοινωνικές ομάδες - ορισμένες κατηγορίες αγροτών για παράδειγμα).

Είναι τότε βεβαίως ζήτημα άσκησης εξουσίας, αλλά είναι η κυριαρχία της πλειοψηφίας, του προλεταριάτου, που βρίσκεται σε κίνηση, του

οπλισμένου λαού που οργανώνεται αποτελεσματικά για την επίθεση και την υπεράσπιση, δημιουργώντας μια κατάσταση καθολικής επαγρύπνησης. Η εμπειρία της Ρωσικής Επανάστασης, της Μαχνοβσίνα, της Ισπανίας του 1936 είναι μάρτυρες. Και δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι καλύτερο από το να συμφωνήσουμε με την άποψη του Καμίλλο Μπερνέρι, ο οποίος έγραψε αρκετά για την Ισπανική Επανάσταση, αντικρούοντας την μπολσεβίκικη ιδέα του Κράτους: «Οι αναρχικοί αναγνωρίζουν τη χρήση της άμεσης εξουσίας από το προλεταριάτο, αλλά βλέπουν το όργανο αυτής της εξουσίας να αποτελείται από το σύνολο των τρόπων κομμουνιστικής οργάνωσης – συνεταιριστικά σώματα και κοινοτικοί θεσμοί, περιφερειακοί και εθνικοί - που οργανώνονται ελεύθερα έξω από και ενάντια σε οποιοδήποτε πολιτικό μονοπώλιο εκ μέρους ενός πολιτικού κόμματος και προσπαθώντας να μειωθεί η οργανωτική συγκεντροποίηση στο ελάχιστο».

Και έτσι στην ιδέα του Κράτους, όπου η εξουσία ασκείται από μια ειδικευμένη ομάδα που απομονώνεται από τις μάζες, αντιπαραθέτουμε την ιδέα της άμεσης εργατικής εξουσίας, όπου οι υπεύθυνοι και ελεγχόμενοι εκλεγμένοι εκπρόσωποι (που μπορούν να ανακαλεστούν οποιαδήποτε στιγμή και αμείβονται το ίδιο όσο και οι άλλοι εργαζόμενοι) αντικαθιστούν την ιεραρχική, εξειδικευμένη και προνομιούχα γραφειοκρατία, όπου οι πολιτοφυλακές που ελέγχονται από τους διαχειριστικούς οργανισμούς όπως τα Σοβιέτ, τα συνδικάτα και τις κοινότητες, χωρίς να υπάρχουν ειδικά προνόμια για τους στρατιωτικούς τεχνικούς, πραγματοποιούν την ιδέα του οπλισμένου λαού που αντικαθιστά ένα στρατό που έχει αποκοπεί από το σώμα της κοινωνίας και που υπάγεται στην αυθαίρετη εξουσία ενός Κράτους ή μιας κυβέρνησης, όπου λαϊκά δικαστήρια αρμόδια για την επίλυση των διαφωνιών που προκύπτουν όσον αφορά την εκπλήρωση των συμφωνιών και των υποχρεώσεων αντικαθιστούν τη δικαστική εξουσία.

Η ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Όσον αφορά την υπεράσπιση της επανάστασης, πρέπει να καταστήσουμε σαφές ότι η θεωρητική μας αντίληψη για την Επανάσταση είναι ότι αποτελεί ένα διεθνές φαινόμενο που καταστρέφει ολόκληρη τη βάση της αντεπίθεσης εκ μέρους της αστικής τάξης. Είναι όταν η διεθνής οργάνωση του καπιταλισμού έχει εξαντλήσει όλες τις δυνατότητες επιβίωσής του, όταν έχει πλέον φτάσει στο τελικό σημείο της κρίσης του, που βρίσκουμε τους καλύτερους όρους για μια επιτυχή διεθνή επανάσταση. Σε αυτήν την περίπτωση το πρόβλημα της υπεράσπισής της προκύπτει μόνο ως πρόβλημα της πλήρους εξαφάνισης της αστικής τάξης. Αποκόπτοντας συνολικά κάθε οικονομική και πολιτική της εξουσία παύει να υπάρχει πλέον ως τάξη. Μόλις ριζώσουν, τα διάφορα στοιχεία της τίθενται ήδη υπό τον έλεγχο των οπλισμένων οργάνων του προλεταριάτου και στη συνέχεια θα απορροφώνται από μια κοινωνία η οποία θα κινείται προς τον υψηλότερο βαθμό ομοιογένειας. Και γι' αυτήν την τελευταία εργασία πρέπει να φροντίσουμε άμεσα, χωρίς τη βοήθεια οποιουδήποτε ειδικού γραφειοκρατικού σώματος.

Το πρόβλημα της εγκληματικότητας μπορεί να συνδεθεί κατά τη διάρκεια της επαναστατικής περιόδου με αυτό της υπεράσπισης της Επανάστασης. Η εξαφάνιση του αστικού νόμου και των δικαστικών και σωφρονιστικών συστημάτων της ταξικής κοινωνίας δεν πρέπει να μας κάνει να ξεχάσουμε ότι εξακολουθούν να παραμένουν μερικοί μη κοινωνικοί άνθρωποι (εντούτοις λίγοι έναντι του τρομερού αριθμού των φυλακισμένων στην αστική κοινωνία, αποτέλεσμα κυρίως των συνθηκών κάτω από τις οποίες ζουν - κοινωνική αδικία, φτώχεια και εκμετάλλευση) καθώς και το πρόβλημα με μερικούς αστούς οι οποίοι δεν μπορούν να αφομοιωθούν από καμιά άποψη. Τα όργανα της άμεσης λαϊκής εξουσίας που θα έχουμε καθορίσει νωρίτερα είναι υποχρεωμένα να τους αποτρέψουν από το να κάνουν κάποια ζημιά.

Δεν μπορούμε με την πρόφαση της ελευθερίας να αφήσουμε έναν δολοφόνο, έναν επικίνδυνο μανιακό ή έναν σαμποτέρ να διαπράξει το ίδιο έγκλημα ξανά. Αλλά το να μην τους επιτρέπουμε να κάνουν

κάποια ζημιά με κάθε τρόπο δεν έχει τίποτα κοινό με το εξευτελιστικό σύστημα φυλακών της ταξικής κοινωνίας. Το άτομο η ελευθερία του οποίου στερείται πρέπει να θεραπευθεί μάλλον ιατρικώς παρά δικαστικώς έως ότου να μπορεί να επιστρέψει ακίνδυνο στην κοινωνία.

Ωστόσο, η Επανάσταση δεν μπορεί αναπόφευκτα να πραγματοποιηθεί παντού την ίδια στιγμή και θα μπορούσαν να υπάρξουν πραγματικά διαδοχικές επαναστάσεις που θα ενώνονταν για να διεξάγουν την οικουμενική επανάσταση εάν επεκτείνονταν και στο εξωτερικό, εάν διατηρηθεί το επαναστατικό πνεύμα, εάν τουλάχιστον το προλεταριάτο παλέψει διεθνώς για την υπεράσπιση και την επέκταση της επαναστατικής θέλησης που στην έναρξή της είναι περιορισμένη. Τότε, όπως και η εσωτερική υπεράσπιση της Επανάστασης, και η εξωτερική της υπεράσπιση γίνεται επίσης απαραίτητη, αλλά αυτό μπορεί μόνο να πραγματοποιηθεί εάν βασίζεται σε έναν οπλισμένο λαό οργανωμένο σε πολιτοφυλακές και, πρέπει να υπογραμμίσουμε, ότι με την υποστήριξη του διεθνούς προλεταριάτου οι δυνατότητες επέκτασης της Επανάστασης είναι μεγάλες. Η Επανάσταση πεθαίνει εάν αφήνεται να περιοριστεί και εάν με την πρόφαση της υπεράσπισής της πέφτει στην παγίδα της αποκατάστασης του Κράτους και έτσι της ταξικής κοινωνίας.

Αλλά η καλύτερη υπεράσπιση της νέας κοινωνίας βρίσκεται στην επιβεβαίωση του επαναστατικού της χαρακτήρα επειδή έτσι δημιουργούνται γρήγορα οι συνθήκες εκείνες σύμφωνα με τις οποίες καμία απόπειρα αποκατάστασης της αστικής τάξης δεν πρόκειται να αποκτήσει στερεή βάση. Η συνολική επιβεβαίωση από την επανάσταση του σοσιαλιστικού της χαρακτήρα είναι στην πραγματικότητα το καλύτερο όπλο της επειδή δημιουργεί ενέργεια και ενθουσιασμό στο εσωτερικό και δημιουργία ανάλογου πνεύματος και αλληλεγγύης στο εξωτερικό. Ήταν ίσως ένα από τα πιο μοιραία λάθη της Ισπανικής Επανάστασης ότι υπονόμωσε τα επιτεύγματά της ώστε να αφιερωθεί προπάντων στους στρατιωτικούς στόχους της υπεράσπισής της.

Μέρος 9

Επαναστατική εξουσία και ελευθερία

Ο ίδιος ο επαναστατικός αγώνας και έπειτα η σταθεροποίηση του μετασχηματισμού που δημιουργείται από την Επανάσταση, αναδύουν το ζήτημα της ελευθερίας των πολιτικών τάσεων που κλίνουν προς τη συντήρηση ή την αποκατάσταση της εκμετάλλευσης. Είναι μια από τις πτυχές της άμεσης εξουσίας των μαζών και της υπεράσπισης της Επανάστασης.

Δεν τίθεται εδώ ζήτημα καθορισμένης κατάλληλα ελευθερίας (μέχρι τώρα υπήρξε μόνο ως αντικείμενο προσπάθειας γι' αυτό) που είναι ακριβώς αυτό που επιφέρει η Επανάσταση: η απομάκρυνση της εκμετάλλευσης και της αλλοτρίωσης, κυβέρνηση από τον καθένα, και έτσι ενεργός συμμετοχή στην κοινωνική ζωή και αληθινή δημοκρατία για όλους. Δεν τίθεται εδώ ζήτημα ούτε και για το δικαίωμα όλων των αντιστασιακών ρευμάτων των τάξεων (και έτσι της ακρατικής) κοινωνίας να εκφράσουν τις ιδιαίτερες λύσεις τους και τις διαφορετικές τους απόψεις. Όλα αυτά εννοούνται.

Αλλά δεν είναι καθόλου το ίδιο όταν είναι ζήτημα ομάδων και οργανώσεων που λίγο-πολύ αντιτάσσονται ανοιχτά στον εργατικό έλεγχο και την άσκηση της εξουσίας από τις μαζικές οργανώσεις. Και αυτό το πρόβλημα προέρχεται λίγο ως πολύ από γραφειοκρατικές ψευτο-σοσιαλιστικές ομάδες ή από ομάδες της ηττημένης αστικής τάξης.

Πρέπει να κάνουμε μια διάκριση. Πρώτα απ' όλα, κατά τη διάρκεια της βίαιης φάσης του αγώνα, εκείνες οι δομές και τάσεις που υπερασπίζονται ή επιδιώκουν να αποκαταστήσουν την εκμεταλλευτική κοινωνία πρέπει να συντριφθούν βίαια. Και δεν πρέπει να επιτραπεί στον εχθρό να οργανωθεί κατάλληλα, είτε για να διαφθείρει είτε για να κατασκοπεύσει. Κάτι τέτοιο θα συνιστούσε άρνηση του αγώνα, στην πραγματικότητα παράδοση. Ο Μάχνο και, επίσης οι Ισπανοί

ελευθεριακοί, βρέθηκαν αντιμέτωποι με τα προβλήματα αυτά και τα επίλυσαν με την καταστολή της προπαγάνδας του εχθρού. Αλλά σε περιπτώσεις όπου η έκφραση των αντιδραστικών ιδεολογιών δεν μπορεί να έχει καμία συνέπεια για την έκβαση της Επανάστασης, όπως για παράδειγμα όταν παγιωθούν τα επιτεύγματά της, αυτές οι ιδεολογίες μπορούν να εκφραστούν εάν εξακολουθούν να είναι ενδιαφέρουσες ή εάν διατηρούν την εξουσία τους. Έπειτα, δεν είναι τίποτα περισσότερο από ζήτημα περιέργειας και η δέσμευση των ανθρώπων στην Επανάσταση απομακρύνει οποιοδήποτε δηλητήριο έχει μείνει σ' αυτούς. Εάν εκφράζονται μόνο σε ιδεολογικό επίπεδο τότε μόνο σε αυτό το επίπεδο μπορούν να αγωνιστούν και όχι μέσω απαγόρευσης. Η συνολική ελευθερία της έκφρασης, μέσα σε έναν συνειδητό, ενημερωμένο πληθυσμό, μπορεί μόνο να είναι δημιουργική από πλευράς πολιτισμού.

Παραμένει να καταστεί σαφές ότι η ευθύνη για εξέταση και απόφαση πάνω σ' αυτό το ζήτημα όπως και σε όλα τα άλλα, βρίσκεται στις λαϊκές οργανώσεις, στο οπλισμένο προλεταριάτο. Και είναι από αυτή την άποψη που η ουσιαστική ελευθερία, για την οποία γίνεται η Επανάσταση, διατηρείται και προστατεύεται.

ΟΙ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΙ ΡΟΛΟΙ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΝΑΡΧΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΖΩΝ

Η ιδέα της Επανάστασης που μόλις αναπτύξαμε προϋποθέτει μια σειρά ορισμένων ιστορικών συνθηκών: αφενός, μια οξεία κρίση της παλαιάς κοινωνίας και, αφετέρου, την ύπαρξη ενός συνειδητού μαζικού κινήματος καθώς και μιας ενεργού μειοψηφίας που να είναι πολύ καλά οργανωμένη και προσανατολισμένη.

Είναι η εξέλιξη της ίδιας της κοινωνίας που επιτρέπει την ανάπτυξη της συνειδητοποίησης και των δυνατοτήτων του προλεταριάτου, η οργάνωση των πιο προηγμένων στρωμάτων της και την πρόοδο της επαναστατικής οργάνωσης. Αλλά αυτή η επαναστατική οργάνωση απευθύνεται στους ανθρώπους συνολικά και στοχεύει να αναπτύξει την ικανότητά τους για αυτοκυβέρνηση.

Έχουμε δει, όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ της επαναστατικής οργάνωσης και των μαζών, ότι στην προ-επαναστατική περίοδο η ειδική οργάνωση μπορεί μόνο να προτείνει τα μέσα και τους στόχους που γίνονται αποδεκτά μόνο μέσω του ιδεολογικού αγώνα και του παραδείγματος. Στην επαναστατική περίοδο πρέπει να γίνεται το ίδιο - αλλιώς υπάρχει κίνδυνος γραφειοκρατικού εκφυλισμού, ο μετασχηματισμός της αναρχικής οργάνωσης σε ένα εξειδικευμένο σώμα, σε μια πολιτική δύναμη που διαχωρίζεται από τους ανθρώπους, σε ένα Κράτος.

Η πολιτική εμπροσθοφυλακή, η ενεργός μειοψηφία, μπορεί φυσικά κατά τη διάρκεια της εξέλιξης της Επανάστασης να επιφορτισθεί με ειδικούς στόχους (όπως η εκκαθάριση των εχθρικών δυνάμεων), αλλά κατά γενικό κανόνα μπορεί μόνο να είναι η συνείδηση του προλεταριάτου. Και πρέπει τελικά να απορροφηθεί εκ νέου στην κοινωνία, βαθμιαία καθώς, αφενός, ο ρόλος της έχει ήδη ολοκληρωθεί με τη σταθεροποίηση της αταξικής κοινωνίας και της εξέλιξής της από το χαμηλότερο στο υψηλότερο στάδιο του κομμουνισμού και, αφετέρου, οι άνθρωποι συνολικά έχουν αποκτήσει το απαραίτητο επίπεδο συνειδητοποίησης.

Η ανάπτυξη της ικανότητας των ανθρώπων για αυτοκυβέρνηση και επαναστατική επαγρύπνηση - αυτοί πρέπει να είναι οι στόχοι της συγκεκριμένης οργάνωσης μόλις ολοκληρωθεί η Επανάσταση. Η μοίρα της Επανάστασης εξαρτάται κατά μεγάλη έκταση από τη στάση της ειδικής οργάνωσης, στον τρόπο που η ίδια βλέπει το ρόλο της. Γιατί η επιτυχία της Επανάστασης δεν είναι αναπόφευκτη: οι άνθρωποι μπορεί και να σταματήσουν τον αγώνα και η οργάνωση της επαναστατικής μειοψηφίας μπορεί να παραμελήσει την επαγρύπνησή της και να μπουν ξανά οι βάσεις αποκατάστασης της αστικής τάξης ή μιας γραφειοκρατικής δικτατορίας – η οποία μπορεί ακόμη και να μετασχηματιστεί σε μια γραφειοκρατική εξουσία. Δεν εξυπηρετεί σε τίποτα η απόκρυψη αυτών των κινδύνων ή με την άρνηση ανάληψης οργανωμένης δράσης για να αποτραπούν. Πρέπει να διευθύνουμε τον

αγώνα με αρκετά ξεκάθαρο μυαλό και θα είναι ανάλογη της νηφαλιότητας και επαγρύπνησής μας ότι η αναρχική Οργάνωση θα είναι σε θέση να εκπληρώσει το ιστορικό της καθήκον.

Μέρος 10

Ελευθεριακή κομμουνιστική ηθική

Όταν θέτει στόχους για να τους επιτύχει και όταν διευκρινίζει τη φύση του ρόλου της η οργάνωση της εμπροσθοφυλακής πρέπει να αποκτήσει σχέση με τις μάζες και η επαναστατική αναρχική θεωρία απεικονίζει ορισμένους κανόνες συμπεριφοράς. Έτσι πρέπει να διευκρινίσουμε τι εννοούμε με τη λέξη «ηθική».

ΑΝΤΙΤΑΣΣΟΜΑΣΤΕ ΣΤΙΣ ΗΘΙΚΕΣ

Οι ηθικές όλων των κοινωνιών απεικονίζουν μέχρι ένα σημείο τον τρόπο ζωής και το επίπεδο ανάπτυξης των κοινωνιών αυτών και, κατά συνέπεια, εκφράζονται μέσω αρκετά αυστηρών κανόνων που δεν επιτρέπουν καμία απόκλιση υπό οποιαδήποτε έννοια (η καταπάτησή τους, η θέληση αλλαγής αυτών των κανόνων αποτελεί έγκλημα). Κατ' αυτό τον τρόπο, ήθη (που εκφράζουν μια ορισμένη ανάγκη στα πλαίσια της κοινωνικής ζωής) οδηγούνται προς την αδράνεια.

Έτσι, δεν εκφράζουν απλώς μια πρακτική ανάγκη μεσολάβησης δεδομένου ότι μπορούν να έρθουν σε αντίφαση με τους νέους όρους της ύπαρξης που εμφανίζονται. Επιπλέον, χαρακτηρίζονται από ένα θρησκευτικό, θεολογικό ή μεταφυσικό χαρακτήρα και προωθούν την κυριαρχία τους ως έκφραση μιας υπερφυσικής προσταγής - ενέργειες που προσαρμόζονται ή παραβαίνουν αυτούς τους κανόνες καυχούμενες μια μυστική φύση ως αρετή ή αμαρτία. Η παραίτηση, που πρέπει να είναι πραγματικά μόνο η αναγνώριση των ορίων εκ μέρους ενός προσώπου μπροστά σε συγκεκριμένα γεγονότα, γίνεται το αρχικό πλεονέκτημα και μπορεί ακόμα να ωθήσει για τιμωρία,

γινόμενη από μόνη της η ανώτατη αρετή. Από αυτήν την άποψη ο χριστιανισμός είναι μια από τις πιο μισητές ηθικές. Έτσι η ηθική δεν είναι απλώς μια κωδικοποίηση των εξωτερικών τιμωριών, αλλά ριζοβολάει βαθιά στα άτομα με τη μορφή της «ηθικής συνείδησης». Αυτή η ηθική συνείδηση αποκτείται και διατηρείται κατά ένα μεγάλο μέρος ως αποτέλεσμα της θρησκευτικής φύσης με την οποία εμποτίζεται η ηθική και χαρακτηρίζεται η ίδια από μια θρησκευτική, υπερφυσική φύση. Έτσι γίνεται αρκετά ξένη στην απλή της ερμηνεία στη συνείδηση ενός προσώπου για τις κοινωνικές του ανάγκες.

Τέλος, και κατά σπουδαιότερο τρόπο, ακόμα και όταν οι ηθικές δεν εκφράζουν ανοιχτά το διαχωρισμό των κοινωνιών σε τάξεις ή κάστες, χρησιμοποιούνται από προνομιούχες ομάδες για να δικαιολογήσουν και εγγυηθούν την κυριαρχία τους. Ο νόμος της ζωής και η θρησκευτική ηθική (θρησκεία, νόμος και ηθική είναι απλώς εκφράσεις στις γειτονικές σφαίρες της ίδιας κοινωνικής πραγματικότητας) εγκρίνουν τις υπάρχουσες συνθήκες και τις σχέσεις κυριαρχίας και εκμετάλλευσης. Δεδομένου ότι οι ηθικές είναι εκφράσεις της αλλοτρίωσης των ανθρώπων στις εκμεταλλευτικές κοινωνίες, όπως είναι οι ιδεολογίες, οι νόμοι, οι θρησκείες, κ.λπ.... που χαρακτηρίζονται από αδράνεια, μυστικισμό, παραίτηση, δικαιολόγηση και συντήρηση των ταξικών προνομίων - θα καταλάβετε γιατί οι αναρχικοί έχουν καταβάλει τόσες πολλές προσπάθειες καταγγέλλοντας την αληθινή του φύση.

ΕΧΟΥΜΕ ΗΘΙΚΗ;

Επισημαίνεται συχνά ότι οι ηθικές θα μπορούσαν να εξελιχθούν ή να τροποποιηθούν, ότι μια ηθική θα μπορούσε να αντικαταστήσει μια άλλη, ακόμη και μέσα στις κοινωνίες που βασίζονται στην εκμετάλλευση. Υπήρξαν εξασθενημένες διαφορές, προσαρμογές ή παραλλαγές που συνδέθηκαν με τις συνθήκες ζωής, αλλά αυτές (οι ηθικές) προστάτευαν όλες τις ίδιες ουσιαστικές αξίες – υποταγή και σεβασμό για την ιδιοκτησία για παράδειγμα. Παραμένει αληθινό το ότι οι προσαρμογές αυτές καταπολεμήθηκαν, ότι οι υποστηρικτές τους (Σωκράτης και Χριστός για παράδειγμα) διώκονταν συχνά, από

ό,τι αυτή η ηθική τείνει προς την αδράνεια. Εν πάση περιπτώσει δεν φαίνεται ότι οι υποδουλωμένοι είναι σε θέση να εισάγουν τις δικές τους αξίες στις ηθικές αυτές. Αλλά το σημαντικό πράγμα εδώ είναι να γνωρίζουμε εάν οι υποδουλωμένοι και οι επαναστάτες που εκφράζουν τις επιθυμίες τους μπορεί να έχουν τις δικές τους αξίες, την ηθική τους.

Εάν δεν επιθυμούμε να δεχτούμε την ηθική της κοινωνίας στην οποία ζούμε, εάν αρνούμαστε αυτήν την ηθική και επειδή αναγνωρίζει άρα και διατηρεί ένα κοινωνικό σύστημα βασισμένο στην εκμετάλλευση και την κυριαρχία και επειδή αυτό εμποτίζεται με αφαιρέσεις και τα μεταφυσικά ιδανικά, τότε σε τι μπορούμε να βασίσουμε την ηθική μας; Υπάρχει μια λύση σε αυτήν την προφανή αντίφαση: είναι ότι η σκέψη και η κοινωνική επιστήμη που μας επιτρέπουν να προβλέπουμε μια διαδικασία που θα αποτελούσε τη δυνατότητα για το ανθρώπινο γένος να εξελιχθεί με κάθε τρόπο και ότι αυτή η διαδικασία δεν είναι πραγματικά τίποτε άλλο εκτός από τις γενικές επιθυμίες των καταπιεσμένων όπως εκφράζονται από τον αληθινό σοσιαλισμό, από τον ελευθεριακό κομμουνισμό.

Έτσι είναι ο επαναστατικός στόχος μας που είναι το ιδανικό μας, το πρόταγμα μας. Είναι βεβαίως ένα ιδανικό και ένα πρόταγμα στο οποίο μπορεί να βασιστεί μια ηθική, αλλά είναι ένα ιδανικό που στηρίζεται στην πραγματικότητα και όχι σε θρησκευτικές αποκαλύψεις ή μια μεταφυσική. Είναι ένα είδος ανθρωπισμού, αλλά ενός ανθρωπισμού βασισμένου σε έναν επαναστατικό μετασχηματισμό της κοινωνίας και όχι ένας συναισθηματικός ανθρωπισμός που στηρίζεται σε τίποτε εντελώς και που αποκρύπτει τις πραγματικότητες του κοινωνικού αγώνα.

Η ΗΘΙΚΗ ΜΑΣ

Ποιες είναι οι ηθικές αρχές που δείχνουν το ιδανικό αυτό το προλεταριάτου; Εκφράζεται αυτή η ηθική από κανόνες και εντάλματα; Είναι σαφές ότι δεν μπορεί πλέον να είναι ζήτημα δράσης και κριτικής των ηθικών στις οποίες αντιτασσόμαστε, από την άποψη των ιδεών του «καλού» και του «κακού», οτιδήποτε άλλο στο οποίο μπορούμε να αφεθούμε είναι να συρθούμε σε ανώφελα παιχνίδια με τις λέξεις ως προς το εάν η κινητήρια δύναμη για τη δράση μας πρέπει να ονομαστεί «εγωισμός» ή «αλτρουισμός».

Αλλά μεταξύ αυτών των δραστηριοτήτων που επιβεβαιώνονται από το παιχνίδι της ευαισθησίας και των συναισθημάτων (μητρικών, αγάπη, εμπάθεια, σώζοντας κάποιον που βρίσκεται σε κίνδυνο κ.λπ.) και εκείνων που εξαρτώνται από συμβόλαια, γραπτές ή άγραφες συμφωνίες (και άρα από το νόμο), υπάρχει μια ολόκληρη κλίμακα κοινωνικών σχέσεων που στηρίζονται στις ηθικές αντιλήψεις καθώς και μια ηθική συνείδηση.

Πού είναι η εγγύηση του ειλικρινούς σεβασμού των όρων του συμβολαίου; Ποια θα έπρεπε να είναι η στάση ενός προσώπου προς τους εχθρούς τους; Ποια όπλα απαγορεύουν οι ίδιοι να χρησιμοποιήσουν; Υπάρχει μόνο μια ηθική που μπορεί να χρησιμεύσει ως οδηγός, που μπορεί να καθορίσει τα όρια, που μπορεί να αποτρέψει συνεχείς προσφυγές σε δικαστικούς αγώνες και ενόρκους.

Είναι στην επαναστατική πράξη και τη ζωή του συνειδητοποιημένου προλεταριάτου που θα βρούμε αξίες όπως αλληλεγγύη, θάρρος, αίσθημα ευθύνης, καθαρότητα σκέψης, αντοχή, ένα ομοσπονδιακό σύστημα ή μια αληθινή δημοκρατία των οργανώσεων της εργατικής τάξης και των αναρχικών που πραγματοποιεί και την πειθαρχία και ένα πνεύμα πρωτοβουλίας, το σεβασμό στην επαναστατική δημοκρατία - δηλαδή τη δυνατότητα για όλα τα ρεύματα που επιδιώκουν ειλικρινά τη δημιουργία μιας κομμουνιστικής κοινωνίας για να προωθήσουν τις ιδέες τους, να κριτικάρουν και έτσι να τελειοποιήσουν την επαναστατική θεωρία και πράξη.

Τα επαναστατικά θεμέλια που έχουμε καθιερώσει ως πρόταγμα μας απαλλάσσουν σαφώς από οποιαδήποτε ηθική συναλλαγής με τον εχθρό, την αστική τάξη, η οποία για την υπεράσπισή της θα προσπαθήσει να κάνει τους επαναστάτες να δεχτούν τις απαγορεύσεις της ηθικής της. Είναι αρκετά σαφές ότι σ' αυτόν τον τομέα μόνο οι στόχοι μας μπορούν να υπαγορεύσουν τη συμπεριφορά μας. Αυτό σημαίνει ότι μόλις οι στόχοι αναγνωριστούν και καθοριστούν επιστημονικά, τα μέσα είναι απλώς ζήτημα τακτικής και, κατά συνέπεια, μπορούν μόνο να εκτιμηθούν ως μέσα εάν ταιριάζουν στους στόχους, στην επιδίωξη του στόχου. Έτσι αυτό δεν σημαίνει οποιαδήποτε παλαιά μέσα και δεν τίθεται ζήτημα δικαιολόγησης των μέσων. Πρέπει να απορρίψουμε το διφορούμενο τύπο «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα» και να πούμε πιο απλά ότι «τα μέσα υπάρχουν μόνο, έχουν επιλεχθεί, σε συνάρτηση με τους στόχους στους οποίους προσδένονται και εφαρμόζουν και δεν είναι απαραίτητο να δικαιολογηθούν ενώπιον του εχθρού και σε σχέση με την ηθική του εχθρού».

Αντίθετα ωστόσο, τα μέσα αυτά έρχονται αναπόφευκτα στα πλαίσια της ηθικής μας, δεδομένου ότι είναι κατάλληλα για το ιδανικό μας - το ιδανικό του ελευθεριακού κομμουνισμού, ο οποίος προϋποθέτει την Επανάσταση, η οποία στη συνέχεια προϋποθέτει ότι οι μάζες θα συλλάβουν το νόημα της συνείδησης που καθοδηγείται από την αναρχική οργάνωση. Για παράδειγμα, τα μέσα προϋποθέτουν την αλληλεγγύη, το θάρρος και το αίσθημα ευθύνης που αναφέραμε νωρίτερα ως αρετές της ηθικής μας.

Υπάρχει ένα σημείο που πρέπει να μας κάνει να σταματήσουμε, μια πτυχή της ηθικής μας που οι άνθρωποι ίσως συνδέσουν με την έννοια της αλληλεγγύης, αλλά που είναι πραγματικά η ίδια η επιτομή της ηθικής μας: η αλήθεια. Καθώς είναι κανονικό για μας να εξαπατήσουμε τον εχθρό μας, τους αστούς, οι οποίοι είναι αυτοί οι ίδιοι που χρησιμοποιούν κάθε μέσο εξαπάτησης, αλλά πρέπει να πούμε την αλήθεια όχι μόνο μεταξύ των συντρόφων μας, αλλά και στις μάζες.

Πώς θα μπορούσαμε να κάνουμε αλλιώς όταν περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, πρέπει να αναπτυχθεί η συνειδητοποίησή τους, και συνακόλουθα η κατανόησή και η κριτική τους ικανότητα. Εκείνοι που προσπάθησαν να συμπεριφερθούν με διαφορετικό τρόπο πέτυχαν μόνο την ταπείνωση και την αποθάρρυνση των ανθρώπων, κάνοντάς τους όλους να χάσουν κάθε αίσθηση αλήθειας, ανάλυσης και κριτικής.

Δεν υπάρχει τίποτα προλεταριακό ή επαναστατικό σε έναν ανήθικο κυνισμό. Αυτό είναι το στυλ των παρακμασμένων στοιχείων της αστικής τάξης που διακηρύσσουν την κενότητα της επίσημης ηθικής, αλλά είναι ανίκανα να εισάγουν μια υγιή ηθική σε οποιοδήποτε υπάρχον περιβάλλον. Οι ανήθικοι είναι φαινομενικά ελεύθεροι σε κάθε τους κίνηση. Αλλά δεν ξέρουν πλέον πού πηγαίνουν και όταν εξαπάτησαν άλλους ανθρώπους εξαπατήθηκαν οι ίδιοι. Δεν είναι αρκετό να έχουμε έναν στόχο, χρειαζόμαστε επίσης και έναν τρόπο να φτάσουμε εκεί.

Η εξέλιξη μιας ηθικής μέσα στις συνειδητοποιημένες μάζες και ακόμα περισσότερο μέσα στο ελευθεριακό κομμουνιστικό κίνημα - έρχεται να ενισχύσει τη δομή της επαναστατικής ιδεολογίας και να φέρει μια σημαντική συμβολή στην προετοιμασία ενός νέου πολιτισμού, την ίδια στιγμή που αποκηρύσσει συνολικά τον πολιτισμό της αστικής τάξης.

Georges Fontenis

Μανιφέστο του Ελευθεριακού Κομμουνισμού Γαλλία, 1953

"...Ο αναρχισμός δεν είναι μια αφηρημένη φιλοσοφία ή μια ηθική, δεν μπορεί να απευθυνθεί σε ένα αφηρημένο πρόσωπο, στο πρόσωπο γενικά. Για τον αναρχισμό δεν υπάρχει ολοκληρωμένος άνθρωπος στις κοινωνίες μας: υπάρχει ο εκμεταλλευόμενος άνθρωπος, μέρος των τάξεων που λεηλατούνται, και υπάρχει και ο άνθρωπος - μέρος των προνομιούχων ομάδων, της κυρίαρχης τάξης. Μιλώντας σε ένα γενικό πρόσωπο (ο αναρχισμός) πέφτει σε λάθος ή σε ένα σόφισμα των φιλελευθέρων που μιλούν στον "πολίτη" χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες των πολιτών..."

